

Komlódtótfalu

Jelen kiadvány a Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 tárgyú pályázat keretében a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgatósága mint vezető partner, valamint a Muzeul Județean Satu Mare mint projektpartner közös együttműködéssével megvalósuló Patrimonium 2 – Cross-border utilisation of joint cultural heritage c. projekt keretében készült.

© Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgatósága
© ifj. Toldi Zoltán

Írta: *ifj. Toldi Zoltán*

Román fordító: *Kocsis Ágnes*
Angol fordító: *Simán Katalin*

ISBN 978-963-7220-82-1

Nyíregyháza, 2011
Kiadja a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Múzeumok
Igazgatósága

Felelős kiadó: *dr. Bene János* megyei múzeumigazgató
Projektasszisztens: *Istvánovits Eszter*

Cím: 4400 Nyíregyháza, Benczúr tér 21.
Telefon/fax: + 36-42/315-722
E-mail: jam@jam.nyirbone.hu

Készült 300 példányban, 6 ív terjedelemben

Számítógépes tördelés és nyomdai előkészítés: *Szemán Attila*

A nyomdai munkálatok: Kapitalis Kft., Debrecen
Felelős vezető: *Kapusi József*

Komlódtótfalu. Történelmi és kulturális kalauz

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye délkeleti részén, a Szatmári-síkságon lévő, a Csengeri kistérséghez tartozó, a Szamos folyó által félkörívben ölelt kis-község. Megközelíteni Szamosbecs felől, valamint a töltésen keresztül, a 49. számú főútról lehet. A falu két település – Komlód és Tótfalu – egyesülésével jött létre. Régebben híd ívelt át a Szamoson, mely összekapcsolta a szomszédos Csengerrel. Vasúthálózattal nem rendelkezik, a környékbeli településekkel csupán a ritka autóbuszjáratok biztosítanak összeköttetést. Az 1970-es árvíz következtében a település jobbára elpusztult, sokan elköltöztek, nagy részük a szomszédos Csengerbe. A legutóbbi népszámlálás szerint 62 lakásban 110 ember él. A községhoz tartozó terület nagysága 697 ha.

Komlódtótfalu. Ghid cultural și istoric

Localitatea se află în partea de sud-est a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg, pe Câmpia Sătmăreană, încurjată parțial de râul Someș. Aparține de microregiunea Csenger. Accesul în localitate se face dinspre Szamosbecs sau pe digul Someșului, de pe drumul principal nr. 49. Localitatea s-a format prin contopirea a două sate, Komlód și Tótfalu. În trecut a existat și un pod peste Someș care lega satul de orașul Csenger. Legătură feroviară nu are, puținele curse de autobuz asigurând legătura cu localitățile apropiate. Anul 1970 a avut rol hotărâtor în viața localității, inundația distrugând cea mai mare parte a satului și obligând majoritatea locuitorilor să se mute în localitatea vecină, Csenger. La ultimul recensământ, au fost înregistrati 110 locuitori în 62 de case. Teritoriul administrativ al așezării are o suprafață de 697 hectare.

Komlódtótfalu. Historical and cultural guide

The small village embraced by a semicircle of the Szamos river lies in the micro-region of Csenger in the Szatmár Plain in the south-eastern part of Szabolcs-Szatmár-Bereg county. It can be approached from the direction of Szamosbecs and across the dike on route no. 49. The village was born from the fusion of two villages: Komlód and Tótfalu. A bridge used to span over the Szamos, which connected it with the neighbouring Csenger. It does not have a railroad and only a few bus lines secure connection with the neighbouring settlements. A larger part of the village perished in result of the 1970 flood, many people moved out, most of them to the neighbouring Csenger. According to the last census, 110 people live in 62 flats. The territory of the village is 697 hectares.

TÖRTÉNETI FÖLDRAJZ

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keletei harmadát foglalja el a Szatmári-sík. A Szatmár-Beregi-síkság az Alföldhöz, azon belül a Felső-Tisza-vidékhez tartozik. Átmeneti egységet alkot az Alföld és az erdélyi, kárpáti előhegységek között. A kettő között igen szoros kapcsolat van, hiszen természeti, földrajzi, kulturális és történelmi viszonylatban jobban kötődnek egymás-hoz, mint a Nyírséghez. A Nyírség és a Szatmár-Beregi-síkság természetföldrajzi „kettéválása” kb. háromszázezer éve történt meg, amikor az előbbi felszínét már nem alakíthatták tovább a folyók.

A Szatmár-Beregi-síkság egy peremsülfyedék része, melyet északról és keletről a fiatal, harmadidőszaki (65–2,5 millió évvel ezelőtt) kárpáti-kárpátaljai vulkáni koszorú, délről a Szilágyság dombvidéke és az idősebb Bükk variszkuszai (380–280 millió évvel ezelőtt keletkezett) röghegység-tömbje keríti. Nyugat és délnyugat felől a Nyírség zömmel pleisztocén eredetű hordalékkúpja határolja. Szatmárt a Beregtől északi irányban a Tisza választja el.

A Kárpátokból érkező folyók által épített hordalékkúp keleti része a Nyírség mai peremének megfelelő törésvonal mentén, a pleisztocén-holocén határán sülfyedni kezdett. Ez a folyamat jelenleg is tart. A megsülfyedt területen a folyóvízi erózió új szakasza kezdődött a holocén időszakban (földtörténeti jelenkor). Ezek átformálták, és fiatalabb, 1–12 méter vastag

GEOGRAFIE ISTORICĂ

Câmpia Sătmărulei ocupă treimea de sud-est a județului Szabolcs-Szatmár-Bereg și face parte din Câmpia Szatmár-Bereg, la rândul său inclusă în Câmpia Tisei Superioare. Aceste câmpii formează unități de relief conexe, care realizează trecerea spre unitățile de relief mai înalte, spre munții Transilvaniei, spre Carpați. Între câmpii formate din aluviunile râurilor și zonele carpaticice apropiate există o legătură mai strânsă decât cea cu Câmpia înaltă a Nirului. „Despărțirea” fizico-geografică a Zonei Nirului și a Câmpiei Szatmár-Bereg s-a produs aproximativ acum trei sute de mii de ani, când Nirul a încetat să mai fie modelat de procesele fluviiale.

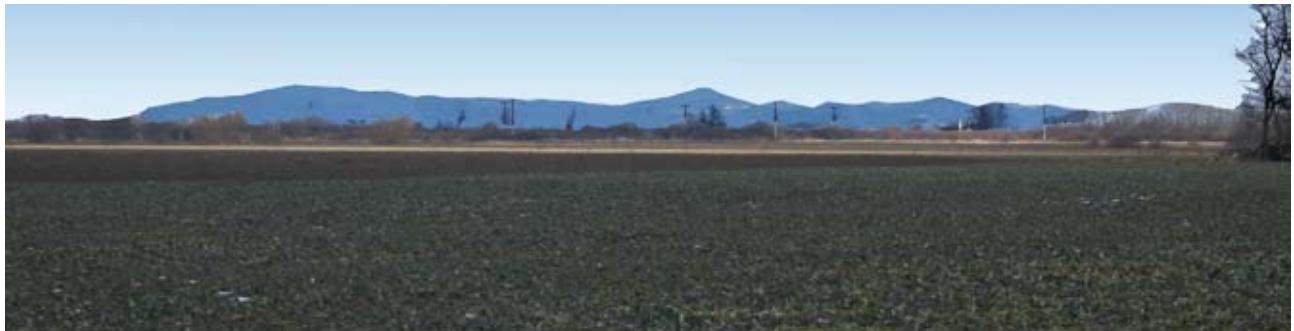
Câmpia Szatmár-Bereg face parte dintre câmpii de subsidență și este limitată dinspre nord și est de șirul munților vulcanici tinéri, terțiairi (formați în urmă cu 65–2,5 milioane de ani) carpatici-sub-carpatici, iar dinspre sud de dealurile Sălajului și masivul hercinic al Culmii Codrului (format în urmă cu 380–280 milioane de ani). Limita spre vest și sud-vest o constituie conul aluvionar, predominant pleistocen, al Nirului. Limita dintre Satu Mare și Bereg o constituie la nord râul Tisa.

La turnura dintre Pleistocen și Holocen, partea estică a conului aluvionar adus și depus de râuri din Carpați a început să se scufunde pe aliniamentul faliei tectonice care formează limita nordică actuală

HISTORICAL GEOGRAPHY

The Szatmár Plain occupies the eastern third of Szabolcs-Szatmár-Bereg county. The Szatmár-Bereg Plain belongs to the Great Hungarian Plain and within it to the Upper Tisza Region. It is a transitional unit between the Great Hungarian Plain and the foothills of the Carpathians in Transylvania. There is a very strong connection between them since they are more closely related to each other from natural, geographical, cultural and historical aspects than to Nyírség. The geographical “separation” of the Nyírség and the Szatmár-Bereg Plain happened about three hundred thousand years ago when the surface of the former one was no formed by the rivers.

The Szatmár-Bereg Plain is a part of a marginal depression, which is enclosed by the young, Tertiary

A Kárpátok előterében
La poalele Carpaților
In the foreground of the Carpathians

öntésüledékkel takarták be a korábbi hordalékkúp felszínét. A táj délkelet felől északnyugatnak lejt. A terület legnagyobb részét a szinte tökéletesen síkra egyengetett agyagos öntések borítják, amelyek a környező domb- és hegyvidékekről lehordott löszös üledékek révén keletkeztek. Ezek közül legidősebb a síkság keleti részén lévő öntéshomok. Ezt a Szamos még az óholocénban rakta le, mikor még a táj e részén folyt, s a Tiszával Tiszaújlak környékén találkozott. A legfiatalabbak a mélyebb felszínek öntésagyagjai pl. Fehérgyarmat környékén. A terület talajai túlnyomórészt az öntéstalaj és a réti talaj fótípusokba tartoznak. A hajdani Ecsedi-láp területén találhatók láptalajok is. Jelenleg a kistáj 108–120 méter tengerszint feletti magasságon fekszik.

VÍZRAJZ

A Tisza és a Szamos hajdan a Nyírségen keresztül folyt, de a Szatmár-Beregi-síkság süllyedése miatt kénytelenek voltak elhagyni az Ér-völgyet. Mivel a Beregi-sík jobban süllyedt, mint déli szomszédja, ezért szükségképp a folyók észak felé fordultak, a Bodrogköz irányába. A holocén idején a Szamos medre a már fentebb említett helyen volt, melynek emlékét a Nagy-Éger őrzi. Később a Szamos Vámosatya, Jánd, Gulács községek határában folyt, s Gelénesnél torkollott a Tiszába. Ennek a medernek emlékét a Szatmári-síkon, Jánkmajtis és Császló

a Nirului. Procesul continuă până în prezent. În Holocen, pe teritoriile mai joase au început să acționeze noi fenomene ale eroziunii fluviale. Aceste procese au reprofilat suprafața conului aluvionar și au acoperit-o cu un nou strat de aluviuni, de 1-12 m grosime. Peisajul are o înclinare generală dinspre sud-est spre nord-vest. Cea mai mare parte a suprafetei câmpiei este ocupată de depunerile argiloase transportate de pe dealurile și munții înconjurători, care îi conferă aspectul neted al unei câmpii tabulare. Partea cea mai veche o constituie nisipul aluvionar din estul câmpiei, depus de Someș încă din Holocenul inferior, când cursul râului a urmat acest aliniament, iar gura de vărsare în Tisa era situată lângă Vylok. Mai recente sunt argilele aluviale depuse în părțile cele mai joase, cum ar fi zona orașului Fehérgyarmat. Solurile acestui teritoriu aparțin preponderent categoriilor de soluri aluviale și hidromorfe, iar pe teritoriul fostei Mlaștini Ecedea găsim și soluri de mlaștină (histosoluri). Unitatea de relief are o înălțime absolută de 108–120 m.

HIDROGRAFIA

Tisa și Someșul au avut în trecut un curs diferit față de cel de astăzi, străbătând teritoriul Nirului. În urma scufundării Câmpiei Szatmár-Bereg, și-au părăsit albiile situate în valea Ierului actual. Zona Beregului a avut o scufundare mai accentuată, și ca urmare râurile și-au întors cursul spre nord, spre

(65–2.5 million years ago) volcanoes of the Carpathians and the foothills of the Carpathians in the north and the east and the hills of the Szilágyság and the Variscian (380–280 million years ago) block of the older Bükk in the south. In the west and the southwest, it is bordered by the mostly Pleistocene sand dunes of the Nyírség. The Tisza separates Szatmár from Bereg in the north.

The eastern part of the alluvial cone built by the rivers arriving from the Carpathians started sinking along the fault line along the margin of the Nyírség at the time of the Pleistocene-Holocene boundary. This process is still going on. A new period of fluvial erosion started on the sunken territory in the Holocene period (geological present). It transformed the surface of the fluvial cone and covered it with a 1–12 m thick alluvium. The territory slopes from southeast to northwest. The largest part of the area is covered by a nearly perfectly horizontal clayey alluvium, which formed from the deposits eroded from the surrounding mountains and hills. The oldest of them is the alluvial sand in the eastern part of the plain. The Szamos deposited it in the Ancient Holocene when it still flowed here and ran into the Tisza in the area of Tiszaújlak. The youngest ones are the alluvial clays of the lower areas e.g. around Fehérgyarmat. The soils of the region mostly belong to the alluvium and the meadow soil main types. Marsh soils can also be found on the territory of the former Ecsed marsh. To

*Lapály a Szamoson
Ses în Someș
Flat area on the Szamos*

között megmaradt szakasz, valamint a penyigei Szenke őrzi. Ezek az elhagyott mederszakaszok a feltöltődés különböző állapotaiban vannak. Akad közöttük olyan is, amelyikben tekintélyes mennyisé-gű víz folyik. A folyó mai futását a tölgy fázisban, az újkőkor elején (Kr. e. 6000 körül) nyerhette el, s azóta Vásárosnamény alatt találkozik a Tiszával.

A Szatmár-Beregi-síkság vizeinek legnagyobb része határainkon túli peremhegységekből, zömmel keleti-délkeleti irányból érkezik. Legfontosabb vízfolyása a Tisza (Szatmáron átfolyó szakasza 60 km hosszú), melynek szinttáj-jellege éppen a szatmári szakaszon változik meg jelentősen. A Tiszabecs felett számtalan mellékággal, zátonnyal rendelkező, kavicsos medrű folyó itt válik kanyargós, síkvidéki folyóvá. A szabályozások elkezdése óta a folyó esése a mediterránus miatt jelentősen megnőtt, így medre egyre mélyebbre vágódik be. A két nagy folyó gyakori mederváltozása, később a szabályozási munkálatok eredményeképpen számos morotva és holtmeder jött létre. Ezek főleg a hullámtereken helyezkednek el, de sok került a gátakon kívülre is.

A Tisza bal parti mellékfolyója, a Túr az országba való belépés pontjától ma ásott mederben folyik, de a Sonkád melletti műtárgytól kezdődően a régi mederben is folyik a víz, ez az Öreg Túr, mely Jánd alatt torkollik a Tiszába.

A Szamos még a Tiszánál is jobban megkurtították (mára a magyarországi szakasza 50 km-re rövidült

regiunea Bodrogköz. La începutul Holocenului Someșul se îndrepta spre nord, aşa cum a mai fost amintit, iar mărturia acestei vechi albi este pârâul Egher. Mai târziu, Someșul urma un curs situat în apropierea satelor Vámosaty, Jánd, Gulács și se vîrsa în Tisa în dreptul satului Gelénes. Urma acestui curs este păstrată de meandrele rămase între Jánkmajtis și Császló, și de lacul Szenke din localitatea Penyige. Aceste urme ale cursurilor de altădată se află în diferite faze de eutrofizare, unele păstrând încă urme considerabile de apă. Actualul curs al râului s-a format probabil în urmă cu aproximativ 8000 de ani, de atunci confluența cu Tisa fiind situată în locul actual, în aval de Vásárosnamény.

Majoritatea râurilor de pe Câmpia Szatmár-Bereg provin din munții înconjurători, din afara granițelor Ungariei, predominant din direcția estică și sud-estică. Cel mai important curs de apă este Tisa (cu o lungime de 60 km prin Sătmăr), care își schimbă caracterul cursului tocmai pe porțiunea sătmăreană. În amonte de Tiszabecs, Tisa se desparte în nenumărate brațe, albia e plină de pietriș și bancuri, iar coborând în Sătmăr devine un râu serpuit, de ses. După îndiguri, profilul longitudinal al râului a devenit mai abrupt din cauza scurtării cursului, iar ca urmare albia se adâncește în patul aluvial din ce în ce mai accentuat. Schimbările dese ale albilor celor două râuri majore, precum și lucrările de îndiguire au format un număr mare de meandre și brațe moarte.

date the micro-region lies at an altitude of 108–120 m above sea level.

HYDROGRAPHY

The Tisza and the Szamos once flowed across Nyírség but owing to the depression of the Szatmár-Bereg Plain, they had to leave the Ér valley. As the depression of the Bereg Plain was faster than that of its southern neighbour, the rivers turned to the north toward the Bodrogköz. The bed of the Szamos was already at the above-mentioned place in the Holocene: the Nagy-Éger reminds of it. Later the Szamos flowed at Szamos Vámosatya, Jánd, Gulács villages and joined the Tisza at Gelénes. The reach between Jánkmajtis and Császló and the Szenke at Penyige have shown this bed in the Szatmár plain. These empty reaches of the former beds are in various stages of filling. Still a significant amount of water flows in a few of them. The present course of the river evolved in the oak phase at the beginning of the Neolithic (around 6000 BC). Since then it runs into the Tisza at Vásárosnamény.

The largest bulk of water arrives in the Szatmár-Bereg Plain from the foothill regions beyond the border, mostly from the east-southeast. The most important river is the Tisza (its reach flowing across Szatmár is 60 km long), the character of which significantly changes in the Szatmár reach. The river, which

A Szamos kanyarulata a komlói határban
Curbura Someșului în hotarul localității Komlód
Szamos bend at Komlód

Az Erge télen
Pârâul Erge iarna
Erge in the winter

le), szinte alig maradt természetes kanyarulata. A folyó az államhatárt Komlódtótfalunál lépi át. A Szamos medréét mai napig kihasználják, hiszen vizéből homokot és sódert bányásznak kisebb mennyiségen. A falu életében ma is nagy szerepet játszik a víz jelenléte, hiszen határait folyó- és állóvizek veszik körül: a Szamos Csengertől, az Erge - modern kanyarulatai a Garand – Nagygéctől választja el. Hóolvadásokkor ma is megfigyelhetőek a mélyebben fekvő, vizes területek.

A Szamos és a Kraszna között terült el valaha az Ecsedi-láp, amelyből napjainkra csak a hírneve maradt fent. Az újholocénben kialakult láp felülete kitette a Balaton kétharmadát. Erősebb lápképződés azonban csak a bükk fázisban, a rézkorban (Kr. e. 2800 körül) indult meg, mikor az éghajlat csapadékosabba és hűvösebbre fordult. Földtani vizsgálatok igazolják, hogy a mocsár területe már ekkor rossz lefolyású, ingoványos volt. A láp vizét sűrű csatornahálózattal vezették le még a XIX. században (Keleti-, Északi-, Lápi-főcsatorna). Területét azóta szántóföldként használják. Nagyobb belvizek idején előtörtsége ma is jelzi hajdan volt nagyságát. A Krasznát – a Szamos árvizei mellett, mely a láp vizét táplálta – egy mesterséges csatornába terelték, s most a Tiszába torkollik Vásárosnamény alatt.

Majoritatea acestora se află în lunca actuală, dar un număr însemnat a rămas și în afara digurilor actuale.

Afluentul dinspre stânga al Tisei este râul Tur, care urmează, de la intrarea pe teritoriul Ungariei, o albie săpată artificial, iar de lângă Sonkád și albia veche, numită Turul Vechi (Öreg Túr), care se varsă în Tisa în aval de localitatea Jánd.

Someșul a fost scurtat mai mult decât Tisa (cursul de pe teritoriul Ungariei are acum numai 50 km), și nu mai are acum aproape nici o cotitură naturală. Intră în Ungaria lângă Komlódtótfalu. Albia râului este folosită și în zilele actuale pentru extragerea de pietriș și nisip. Prezența apei are un rol important în viața satului și astăzi, hotarul acestuia fiind încunjurat de ape curgătoare și stătătoare: Someșul îl desparte de Csenger, iar pârâul Erge (ale căruia cotituri moderne poartă numele de Garand) de localitatea Nagygéc. După topirea zăpezilor, locurile mai joase băltesc de apă și în zilele noastre.

Între Someș și Crasna se întindea pe vremuri Mlaștina Ecedea, din care a mai rămas astăzi doar renumele. Mlaștina formată în Holocenul superior avea o suprafață egală cu două treimi din cea a lacului Balaton. Procesele mai importante de formare a mlaștinii s-au derulat mai ales după epoca cuprului (în jurul anului 2800 î.Hr.), când climatul a devenit mai umed și mai răcoros. Studiile geologice dovedesc că teritoriul mlaștinii a avut un drenaj defectuos, cu multe băltiri de apă. În secolul al XIX-lea, mlaștina

runs in a pebbly bed with numerous side-branches and shallows until here, changes into a meandering river of the plain. Since the start of river regulations, its slope has significantly increased owing to the shortening of the bed, and the bed itself is also cut in more deeply. Due to the frequent changes of the beds of the two rivers and the later regulations, numerous mortlakes and oxbows formed. They can mostly be found in the floodplains, but many of them are located behind the dikes.

The Túr the left side tributary of the Tisza flows in an artificial channel from the point where it enters the country, but water also runs in the old bed starting from the Sonkád structure: this is the Old Túr, which flows into the Tisza under Jánd.

The Szamos was even more shortened than the Tisza (it is only 50 km long in Hungary) and barely any natural meanders have been left. The river crosses the border at Komlódtótfalu. The bed of the Szamos has been used even to date: a moderate amount of sand and gravel is dredged from its bed. Water plays an important role in the life of the village since rivers and lakes surround it: the Szamos separates it from Csenger and the modern meanders of the Erge from Garand – Nagygéc. Lower, waterlogged areas can be observed even to date after the thawing of the snow.

*Belvizes határ
Hotar inundat
Inland water in the fields*

ÁRVIZEK

Az áradások leggyakrabban tavasszal, kora nyáron következnek be (zöldár), melyek általában zavartalanul vonulnak le. Azonban az éghajlatváltozás következtében, az emberi pusztítás (pl. erdőirtások a folyók felső szakaszain) és a kellő előrelátás hiányában az áradások egyre veszélyesebbek és nagyobbak. Így két nagy árvíz történt az elmúlt 40 évben, melyek gátszakadásokkal jártak. A „kisebbik” nemrégiben, 2001-ben történt, amikor a Jánd-Gulács közötti szakaszon a terhelést tovább nem bíró gát átszakadt.

Nagyobb pusztítást végzett 1970-ben a Tisza-vidéki árvíz, amikor a hatalmas árhullám a Tiszán, Szamoson és mellékfolyón egyszerre akart levonulni. A töltések sok helyen nem bírták tovább a nyomást és átszakadtak. Ez nemcsak Magyarországon, hanem Romániában is megtörtént. Az árral borított terület meghaladta a 2,8 millió holdat. A Szamoson Szatmárnémeti felett, majd lejjebb Szamosdaránál 6–8 km szélességben következett be a gátszakadás. Az ár előbb Nagygécre, Csengersimára, majd Komlódtótfalura 1970. május 14-ről 15-re virradó éjjel érkezett meg.

A pusztítás hatalmas volt, s mintegy 10–15 km szélességben árasztotta el a területet. A helyzetet tovább súlyosbította, hogy Nábrád és Fehérgyarmat között további két helyen, majd Tunyogmatolcs felett történt szakadás. Magyarországon mintegy 90.000 kataszteri hold területen 40 település került víz alá.

a fost desecată prin săparea unei rețele dense de canale (Canalul Estic, Nordic și cel Principal). Teritoriul a fost transformat în teren arabil, iar în perioadele ploioase se poate observa și astăzi întinderea originală a mlaștinii. Crasna – care a alimentat mlaștina împreună cu revârsările Someșului în timpul inundațiilor – a fost dirijată într-o albie artificială și se varsă în Tisa în aval de Vásárosnamény.

INUNDAȚII

Viitorile se produc cel mai des primăvara sau la începutul verii și se desfășoară de obicei fără consecințe majore. În urma schimbărilor climatice însă, a activității umane (de ex. defrișările masive în văile superioare ale râurilor) și în lipsa previziunii omenești, valurile de viitoră sunt din ce în ce mai mari și mai periculoase. În ultimii 40 de ani s-au înregistrat două inundații mari, produse în urma ruperii digurilor de apărare. Cea mică s-a produs nu demult, în 2001, când digul nu a rezistat presiunii apei, ruptura producându-se între Jând și Gulács.

Pagube mai mari a cauzat inundația din 1970 din bazinul Tisei Superioare. Viitorile Tisei și ale Someșului s-au suprapus și digurile au cedat în mai multe locuri, rupturi producându-se atât în Ungaria, cât și în România. Suprafața inundată a depășit 2,8 milioane de iugăre. Digul Someșului s-a rupt în amonte de Satu Mare și mai în aval, lângă Dara, pe o lungime de

The Ecsed Marsh lay between the Szamos and the Kraszna but only its fame has been left from it. The marsh, which had evolved in the New Holocene, covered a territory of two thirds of the size of the Balaton. A stronger marsh development started only in the beech phase, in the Copper Age (around 2800 BC), when the climate became moister and cooler. Geological analyses have proved that the territory of the marsh was already poorly drained and swampy at that time. The water of the marsh was drained with a dense system of channels in the 19th century (Eastern, Northern and Marsh Main Channels). Its territory is now occupied by arable lands. The former extent of the marsh can be estimated from the size of the territory covered with inland water at a high water table. The Kraszna, beside the floods of the Szamos, which had fed the water of the marsh, was driven into an artificial channel and now it runs into the Tisza under Vásárosnamény.

FLOODS

Most of the floods develop in the spring or the early summer and they generally do not cause trouble. However, floods have become larger and more dangerous in consequence of a climatic change, human destruction (e.g. deforestation at the upper reaches of rivers) and in lack of circumspection. Two

*Mederkotrás a Szamoson
Curățarea albiei Someșului
Dredging in the Szamos*

A falu határait ezelőtt is gyakran pusztították a Szamos és az Erge áradásai, de ez volt az egyik legsúlyosabb.

Az árvíz levonulása után elkezdték építeni a lokalizációs gátat, melynek célja az lett volna, hogy a falvakat megvédje. Ennek ellenére több, az Árpád-kor óta létező település a góton kívülre esett. Több településen – így Komlódtótfalun és Nagygécen – pedig határozatban tiltották meg a letarolt épületek újjáépítését, melyet csak nemrégiben (Komlódtótfalun) oldottak fel (az eredeti határozat azóta sem került elő). Komlódtótfaluban a szerencsének és az ott lakók szívós ellenállásának köszönhetően kevesen, de megmaradtak. Nagygécnek azonban hivatalosan minden össze egyetlen lakója maradt, határai pedig összeolvadtak nagyrészt Csengersimával, kisebb részt Komlódtótfaluval.

ÉGHAJLAT

A Szatmár-Beregi-síkság éghajlata átmeneti, félhumid kontinentális jellegű klíma. Az éghajlatra erősen rányomja bélyegét a Kárpátok közelsége, így hűvösebb, csapadékosabb, mint az Alföld többi része. A júniusi középhőmérséklet 20°C , a januári -3°C . A csapadék évi mennyisége magasabb az alföldi átlagnál, rendszerint meghaladja a 600 mm-t, sőt Tiszabecsen a 700 mm-t is. Mind a csapadék, mind a hőmérséklet évi eloszlása kontinentális jellegű.

6–8 km. Viitura a lovut inițial satul Nagygéc, apoi Csengersima, ajungând la Komlódtótfalu în noaptea de 14 spre 15 mai 1970.

Distrugerile au fost uriașe, apele revărsate înaintând pe un front de 10–15 km. Situația a fost agravată de alte prăbușiri ale digului: în două locuri între Nábrád și Fehérgyarmat, iar ulterior și în amonte de Tunyogmatolcs. În Ungaria au fost inundate 90 000 de iugăre și 40 de localități. Localitatea a mai suferit în cursul istoriei din cauza inundațiilor Someșului și ale pârâului Erge, dar cea din 1970 a fost cea mai devastatoare.

După trecerea viitorii au început lucrările de construcție a digului de localizare, care avea menirea de a apăra satele în caz de inundație. Totuși, sate foarte vechi (de epocă arpadiană) au fost lăsate în afara teritoriului protejat. În mai multe localități – printre care Komlódtótfalu și Nagygéc – a fost interzisă reconstruirea caselor, actul administrativ în acest sens fiind revocat abia recent și numai pentru Komlódtótfalu (hotărârea originală nu a fost găsită nici până acum). Norocul și tenacitatea locuitorilor au făcut ca în Komlódtótfalu să rămână câțiva locuitori. În schimb, la Nagygéc a rămas un singur locuitor, teritoriul său administrativ fiind împărțit între Cengersima și Komlódtótfalu.

large floods arrived during the past 40 years and both broke through the dikes. The "smaller" one was recently in 2001 when water broke through the dike in the weaker Jánd-Gulács stretch.

The flood caused a great damage in the Upper Tisza region in 1970 when a huge mass of water tried to flow down in the Tisza, the Szamos and their tributaries, all at the same time. The dikes could not hold out against the pressure and they burst at many places. The same happened in Hungary and in Romania. The inundated territory surpassed 2.8 million cadastral yokes. The dike of the Szamos broke through in a length of 6–8 km above Satu Mare and farther down at Dara. The flood first arrived in Nagygéc and Csengersima and then to Komlódtótfalu in the night from May 14 to 15, 1970.

The damage was great: the territory was flooded in a width of about 10-15 km. The situation was aggravated by the fact that the dikes broke though at two more places between Nábrád and Fehérgyarmat and then also above Tunyogmatolcs. In Hungary, 40 settlements were under water on a territory of 90 000 cadastral yokes. The floods of the Szamos and the Erge had several times inundated the fields of the village but this was one of the gravest events.

After the retreat of the water, the construction of a secondary levee started with the purpose to

1970-es árvízi pontonhíd a Szamoson
Ponton pe Someş la inundaţia din 1970
Pontoon bridge on the Szamos during the 1970 flood

A napsütéses órák száma jóval évi 2000 alatt marad. A terület széljárásában is a kontinentális jelleg a meghatározó, de itt még szinte töretlenül érvényesülnek a Kárpátokon keresztül észak-északkeletről benyomuló légtömegek hatásai.

NÖVÉNZET

A táj a pannóniai flóratartományhoz, ezen belül pedig az Észak-Alföld flórajárásába tartozik. Ennek az államhatáron is átnyúló világának különleges értékét az adja, hogy növénytársulásai nagy számban tartalmaznak keleti-kárpáti, lápi flóraelemeket. A Szatmár-Beregi-síkság edényes flórája alföldi viszonylatban páratlanul gazdag. A területen meg lehet találni a Magyarországon előforduló növényfajok több mint felét. Ez nagy fajgazdagságot jelent, hiszen a Szatmár-Beregi-síkság Magyarország területének minden össze 2%-át teszi ki.

A terület utolsó természetes képe olyan zárt erdős-mocsaras-lápos vidék volt, melyet a bükkös gazdag gyertyános-tölgyesek és a keményfa ligeterdők uraltak. Nagyságát bizonyítják a régi katonai felmérések és útleírások. Ezek mellett jelentős területet foglaltak el a puhafa ligetek, mocsarak, fűz-, éger- és dagadóláposok. Az ember megjelenésével elkezdődött az eredetileg összefüggő erdők kiirtása, feldarabolása, ezzel párhuzamosan megjelent az extenzív állattartás, rét- és legelőgazdálkodás és a földművelés. Ezt a folyamatot

CLIMA

Câmpia Szatmár-Bereg are o climă semi-umedă continentală de tranziție. Un rol hotărâtor în formarea climei îl are apropierea Carpaților, clima de aici fiind mai răcoroasă, cu mai multe precipitații decât restul Câmpiei Tisei. Temperatura medie a lunii iunie este de 20 °C, iar pentru ianuarie -3 °C. Cantitatea precipitațiilor anuale depășește media Câmpiei Tisei, situându-se de obicei la peste 600 mm, iar la Tiszabecs chiar și la peste 700 mm. Atât regimul temperaturii, cât și cel al precipitațiilor au caracter continental. Suma orelor însorite rămâne mult sub 2000 ore/an. Vânturile câmpiei denotă la rândul lor caracterul continental, dar aici efectele maselor de aer ce pătrund dinspre nord-nord-est, de peste Carpați, se resimt în mod hotărâtor.

FLORA

Câmpia aparține provinciei floristice panonice, iar în cadrul acesteia districtul floristic al Nordului Câmpiei Tisei. Această unitate trece peste granițele de stat și are o valoare specială datorită numărului însemnat de elemente floristice est-carpatiche și de mlaștină. Flora vasculară a Câmpiei Szatmár-Bereg este unică în bogăție la nivelul Câmpiei Tisei. Se găsesc aici peste jumătate din speciile de plante din Ungaria, ceea ce înseamnă o bogăție uriașă, având în vedere că

protect the villages. Nevertheless, several settlements that have been existing since the Árpádian period remained outside it. In several villages, like Komlódtótfalu and Nagygéc, a decision banned the reconstruction of the destroyed buildings, which was only recently lifted (in Komódtótfalu) (the original decision has not been found). Owing to the good luck and the stout resistance of the inhabitants, a few people stayed in Komlódtótfalu. Officially, Nagygéc has a single inhabitant and its fields are annexed mostly to Csengesima and to a lesser degree to Komlódtótfalu.

CLIMATE

The climate of the Szatmár-Bereg Plain is a transitional, semi-humid continental climate. The proximity of the Carpathians large influences its climate: it is cooler and moister than other parts of the Great Hungarian Plain. The mean temperature is 20 °C in June and -3 °C in January. The annual precipitation is larger than the average of the Great Hungarian Plain, it is generally over 600 mm and even 700 mm at Tiszabecs. The annual distribution of the precipitation and the temperature are characteristic of the continental climate. The number of sunny hours remains far under 2000 a year. The continental character defines the wind conditions nevertheless the effects of the air masses arriving from the north-northeast across the Carpathians can nearly fully be felt.

Tavaszi tőzike
Luşcuťe
Spring snowflake

erősítette fel a folyószabályzás és a belvízrendezés, a lecsapolási munkálatok.

A Szatmár-Beregi-síkság egyik legjellemzőbb növénytársulása az alföldi gyertyános tölgyes. Állo-mányalkotó fafajai a kocsányos tölgy és a közönséges gyertyán. Gyér cserjeszintjét főként a veresgyűrűs som, a kétbibés galagonya, a kecskerágó és a fává ritkán növő tatárjuhar alkotja. Gyepszintjének fő alkotói a bogláros szellőrózsa és a berki szellőrózsa, az odvas keltike, az orvosi tüdőfű, a tavaszi lednek és a galambvirág. Ezeknek az erdőknek a dísze az Alföldön csak itt élő tavaszi tőzike, a kárpáti sáfrány és az erdélyi csillagvirág.

A mélyebben fekvő területeken az előző társulást a keményfaligetek váltják fel, de sok esetben találkozhatunk a két társulás különböző átmeneteivel is. Növényvilága nagymértékben hasonlít a gyertyános tölgyesre. A gyepszint általában gazdag, jellemző faja az erdei nebáncsvirág és a gyöngyvirág,

A puhafás ligeterdők főként a folyók hullámterein találhatók meg, melyeket jellemzően nyár- és fűzfák alkotnak. Cserjeszintjében sokhelyütt sűrű, áthatolhatatlan bozótot alkot a hamvas szeder és a csalán, valamint jó néhány jövevény növényfaj: a süntök, a parti szőlő. Gyepszintje kevésbé gazdag. Ezeket az erdőket több területen már nemesnyár tültetvényekkel váltották fel, de a Tisza és a Szamos mellett még mindig gyakran ráakadhatunk. Lassabb sodrású folyók partjait gyakran követik az égerek is.

teritoriul Câmpiei Szatmár-Bereg ocupă doar 2% din teritoriul ţării.

Aspectul natural final al teritoriului este conferit de pădurile mlăştinoase închise, dominate de stejăreto-cărpiniş cu multe elemente de fag, și păduri răzleţe din lemn de esență tare. Înăinderea acestor păduri este dovedită de vechile descrieri și de prima ridicare militară. Lângă aceste asociații floristice, o suprafață importantă este ocupată de grupuri de păduri din lemn de esență moale, de mlaștini, de sălcii, arini și de mlaștini oligotrofe. Odată cu stabilirea omului a început defrișarea, fragmentarea pădurilor închise și a apărut activitatea extensivă de creștere a animalelor, de cosit-păsunat și cea de cultivare a pământului. Aceste procese au fost amplificate de îndiguirea râurilor, drenarea apelor interioare și desecarea mlaștinilor.

Vegetația caracteristică a Câmpiei Szatmár-Bereg este stejăreto-cărpinișul de ses. Cele mai importante specii de arbori sunt stejarul pedunculat și carpenul. Stratul de arbusti este sărac și reprezentat în primul rând de sănger, de păducelul cu flori roșii, salba răioasă și arțarul tătăresc, care ajunge rareori la dimensiunile unui arbore. Stratul de ierburi are ca elemente predominante păștița galbena, floarea paștelui, brebenelul, plămânărica, pupezele și găinușa. Adevarate podoabe ale acestor păduri, unice pe întreaga Câmpie a Tisei sunt ghiocelul bogat, softranul (sau brândușa de primăvară) și vioreaua.

VEGETATION

The region belongs to the Pannonia vegetation province and within it the vegetation district of the northern Great Hungarian Plain. The special value of this world, which reaches beyond the state border, is that the plant communities contain abundant eastern Carpathian and marsh elements. The vascular flora of the Szatmár-Bereg Plain is especially rich within the Great Hungarian Plain. Most than half of the plant species of Hungary can be found on the territory. It means a great richness of species since the Szatmár-Bereg Plain is only 2% of the territory of Hungary.

The last natural landscape was a closed forest-swamp-marsh area, in which rich forests of hornbeams and oaks with beeches and hardwood gallery forests dominated. Old military surveys and records of journeys illustrate their extent. Softwood galleries, marshes and swamps with willows, alders and raised bogs also occupied a significant territory. The felling and breaking up of the originally coherent forests started, in parallel to extensive animal keeping, meadow and pasture economy and cultivation, with the arrival of people. This process was accelerated by river regulation and inland drainage, the draining of the marshes.

*Magányos tölgy
Stejar singuratic
Lonely oak*

Egyre kevesebb, de még mindig jelentős területet képviselnek a legelők és kaszálók. Ezek a régi hagyományos gazdálkodás emlékei, mert az erdők kiirtása során gyakran meghagytak – vagy utólag telepítettek – néhány fát, leginkább tölgyet és vadkörtét, más néven vackort. Ezek az hagyásfák adtak hűs árnyat embernek, állatnak egyaránt. A gyepek fűtömegét legtöbbször réti ecsetpázsit és a csenkeszek különböző fajtái adják. Gyönyörű szép fajokat találhatunk az ilyen területeken, pl. a réti iszalagot, az őszirózsák fajait, a kockás liliomot, más néven kotuliliomot (a kotu népi nyelven lápot, mocsarat jelent). Ősszel helyenként – főleg a Szatmári-síkság ezen részén – lila szőnyeggé varázsolja a rétet az ősi kikerics. Ritkábban, de még előfordul a mocsári kosbor és a szibériai nőszírom.

ÁLLATVILÁG

Egy terület növényvilága és annak minősége meghatározza a benne élő állatvilágot. Az ősi táj a vízi világra és az erdős területekre jellemző faunát alakított ki, jellemző rá az alföldi és a hegymedence elemek keveredése.

Feljegyzések szerint már V. István és kísérete járt e vidékre vadászni, hiszen ekkor még rengeteg nagyvad – köztük bölény – élt erre felé. Szirmai műveiben fellelhető, hogy „az erdők szarvasokat, őzeket, rókákat, farkasokat, borzokat, fogoly és fácánmadarakat nevelnek”.

În locurile mai joase, asociațiile vegetale de mai sus sunt înlocuite cu pălcuri de păduri din lemn de esență tare, dar putem întâlni și diferite forme de tranziție. Vegetația este asemănătoare cu cea a stejăreto-cărpinișului. Stratul de ierburi este de obicei bogat, cu elemente predominante de slabanog și lăcrămioară.

Pădurile răzlețe din lemn de esență moale se află mai ales în luncile râurilor, fiind compuse predominant din plop și din salcie. În stratul de arbuști, murul și urzica formează deseori hătișuri de nestrăbătut. Apar și elemente vegetale invazive: castravetele sălbatice și vița americană. Stratul de ierburi este mai sărac în specii. Aceste păduri au fost înlocuite deja în multe locuri de plantații de plop euramerican, dar mai pot fi întâlnite pe valea Tisei și a Someșului. Malurile râurilor mai lente sunt deseori populate de arini.

Păsunile și fânețele ocupă suprafețe din ce în ce mai reduse, dar încă semnificative. Constituie o amintire peisagistică a agriculturii tradiționale, pentru că, în urma defrișării pădurilor, au fost deseori lăsați, sau ulterior plantați câțiva arbori, mai ales stejari sau peri păduretei. Acești seminceri ofereau o umbră răcoroasă atât animalelor, cât și oamenilor. Masa ierboasă a pajistilor este reprezentată în primul rând de coada vulpii și de diferitele specii de păiuș. Aceste teritorii găzduiesc specii deosebit de frumoase, de exemplu clocoișul, speciile de aster, sau laleaua pestriță. Toamna – mai ales în partea aceasta a Câmpiei Sătmăreului – câmpul este transformat într-un covor violet

One of the most characteristic plant communities of the Szatmár-Bereg Plain is the hornbeam and oak forest of the plains which is composed of English oak and common hornbeam. The scarce bush level contains common dogwood, midland hawthorn, common spindle and Tatar maple, which barely develops into a tree. The main components of the grass level are yellow anemone, windflower, *Corydalis cava*, lungwort, spring vetchling and *Isopyrum thalictroides*. Spring snowflake, Carpathian Wonder and Transylvanian squil are the treasures of these forests, which live only here within the Great Hungarian Plain.

Hardwood galleries replace this plant community on lower lying territories and we can also often meet the transitional forms of the two plant communities. The vegetation is very similar to that of the hornbeam-oak forests. The grass level is generally rich: its characteristic species are common touch-me-not and lily-of-the-valley.

Softwood gallery forests can mainly be found in the floodplains of the rivers. They are generally composed of poplar and willows. In the bush level, European dewberry and common nettle and several immigrant species like wild cucumber and frost grape build impassable shrubberies. The grass level is not so rich. On many territories, these forests have been replaced by *Populus x euramericana* plantations still we can often meet them along the Tisza and the Sámos. Alders also frequently occur along slower rivers.

Nagy színjátszólepke
Fluture cu irizatii
Purple emperor

A fennmaradt hely- és dűlőnevek utalnak a vadak sokaságára, pl. Komlódtótfaluban a Daru-föld vagy a Túzokos. Bár azóta a táj élővilága alaposan megfogyatkozott, még így is a legnagyobb fajgazdaságú területek közé tartozik a térség.

A Felső-Tisza rovarfaunájával kiemelkedik a hazai folyók közül. Magyarországon csak itt fordul elő a kérészek néhány fajtája, és még gyakorinak mondható a tiszavirág. A folyami szitakötők családjának mind a négy faja megtalálható itt, kevés példa van erre az ország folyóvizei között. Állóvizeinknél pedig számos acsafajt lehet megfigyelni. A szárazföldi rovarok között is szép számban találunk olyan ritkaságokat, melyek máshol nem fordulnak elő. Nem ritka a szarvasbogár, a nagy hőscincér, az orrszarvú bogár.

Gyakori téli vendégeink: tojó és hím süvöltő
Cristelul de câmp: găină și cocos
Frequent winter visitors: female and male bullfinch

de brândușe de toamnă. Rareori se mai poate întâlni orhideea sălbatică și irisul siberian.

FAUNA

Vegetația unui teritoriu definește fauna ce poate exista în acest habitat. Peisajul străvechi a format o faună adaptată la prezența abundentă a apelor și a pădurilor, cu specificitatea amestecului de specii de munte și de șes.

Conform documentelor scrise, regele Ștefan al V-lea și compania lui frecventau aceste câmpii pentru abundența vânătului – printre care și zimbrul – din aceste păduri. Szirmai relatează că „*pădurile cresc cerbi, căpriori, vulpi, lupi, vitezuri, potârnichi și fazani*”. Toponimele vechi demonstrează abundența animalelor: în Komlódtótfalu există denumiri ca *Daru-föld* (Pământul cu cocori) sau *Túzokos* (Cu dropii). Cu toate că fauna de aici a fost decimată, este încă considerată una dintre cele mai bogate.

Tisa Superioară se remarcă printre râurile Ungariei prin bogăția faunei de insecte. Este singurul loc din țară unde se găsesc anumite specii de efemeride, iar rusalia este încă o insectă comună. Toate cele patru familii de libelule fluviiale se regăsesc aici, situație rar întâlnită de-a lungul altor cursuri de apă. În apele stătătoare se găsesc multe specii de călugăr. Între insectele de pe uscat există, la fel, multe specii rare, care nu sunt întâlnite în alte părți. Apar destul de des

Pastures and meadows occupy a decreasing yet significant territory. They are the remains of the old, traditional economy since people often left or later planted a few trees, generally oak and wild pear, after deforestation. These trees offered shadow to people and animals. The mass of grass is generally composed of various species of meadow foxtail and fescue species. Beautiful species can be found on such territories e.g. Clematis integrifolia, aster species, snake's head fritillary (the latter one is also called kotu-lily in Hungarian, which means 'marsh-lily' in the local dialect). In autumn, meadow saffron turns the meadows into purple carpets at a few places, especially in this part of the Szatmár Plain. Sometimes even loose-flowered orchids and Siberian irises also occur.

FAUNA

The vegetation of a territory and its quality determine the fauna. The ancient landscape formed a fauna characteristic of waters and forests. The mixture of the elements of the plains and the mountains was characteristic of it.

According to the records, István V and his escort frequently hunted in this region where many large games, among them buffalos, lived. It can be read in Szirmai's works that "*the forests nourished red deer, roe deer, foxes, wolves, badger, partridges and pheasants.*" The surviving names of places and fields attest to the

Egyik leggyakoribb ragadozó madarunk: az egerészölyv

Una dintre cele mai des întâlnite păsări: şorecarul

One of our most common predatory birds: buzzard

Egyedül itt él az Alföldön a nagy színjátszólepke, és több ritkaságszámba tartozó éjjeli lepke.

Ez a folyó- és állóvizekben gazdag táj valaha legendásan bővelkedett halakban, és ez biztosította régen a megélhetést. A folyamatos ipari és kommunális szennyezés mellett a 2001-es ciánszenyezés is alaposan megtépázta a folyók állatvilágát, ennek ellenére számos faj még mindig megtalálható. A terület talán legértékesebb halfajai a pisztrángfélékhez tartozó dunai galóca, a pénzes pér és a kecsege. Valamivel lassabb folyású vízben, de szintén itt találhatjuk meg a magyar és német bucót, selymes durbincsöt és több márnafajt. A mocsarak lakója a lápi póc és a réti csík, azonban élőhelyeinek erős csökkenése miatt mindenkor nagyon megritkult.

A kételtűek nagy faj- és egyedszámban képviselik magukat a területen, de sokkal érdekesebb a Szatmár-Beregi-síkság hüllőfaunája. Az egyetlen méreggel rendelkező kígyófajunk, a keresztes viperánéhány gyertyános tölgyesben megtalálható. Ilyen helyeken él az erdei és a rézsikló. A lágokon, erdőkön és legelőkön néha összefuthatunk az elevenszülő gyík egy-egy példányával. Természetes, hogy e vizekben gazdag területen a mocsári teknős sem ritka jelenség.

A táj leg változatosabb, látható és hallható élőlényei a levegő urai, a madarak. E területen hihetetlen fajgazdaságú állomány él. Összességüköt felsorolni is hosszadalmas lenne, így álljon itt néhány kiragadott példa.

rădașca, croitorul mare, sau nasicornul. Numai aici se găsește în Câmpia Tisei fluturele cu irizații și mai multe specii rare de fluturi de noapte.

Acest peisaj bogat în ape curgătoare și stătătoare era renumit pentru bogăția în pește, unul dintre produsele ce stătea la baza alimentației populației. Fauna acvatică a fost afectată de poluarea industrială continuă și de apele uzate comunale, dar efectul cel mai devastator l-a avut poluarea cu cianură din 2001. Cu toate acestea, s-a păstrat o varietate mare de specii.

Probabil cele mai valoroase specii de pești sunt lostrița, lipanul și cega. În apele mai lente, dar tot în acest mediu, se găsește fusarul, pietrarul și mai multe specii de marne. În apele din mlaștini trăiește țigănușul și tiparul, dar din cauza habitatelor din ce în ce mai reduse, populația de pești s-a redus foarte mult.

Amfibienii sunt prezenți cu numeroase specii și populații mari, dar mai interesantă este fauna de reptile a Câmpiei Szatmár-Bereg. Singura specie de șarpe cu venin din Ungaria, viperă comună se găsește aici în câteva păduri de stejar-carpen. În astfel de locuri trăiește șarpele lui Esculap și șarpele de alun. În mlaștini, păduri sau fânețe putem întâlni câteva exemplare de șopârlă de munte. În acest ținut al apelor, întâlnim în mod firesc și broasca ţestoasă europeană.

Cele mai diversificate, vizibile și perceptibile viețuitoare sunt domnitorii văzduhului, păsările. În acest areal găsim o avifaună deosebită de bogată. Simpla

diversity of the games e.g. Daru-föld [Crane-land] and Túzokos [Bustard] in Komlódtótfalu. The fauna of the region has significantly decreased since then yet it still belongs among the regions that boast of the largest number of species.

The insect fauna of the Upper Tisza is unique in Hungary. A few species of mayflies occurs only here and Palingenia mayfly is still frequently met. All the four types of the Gomphidae family of dragonflies can be found, which is rare at other rivers of Hungary. Numerous hawker species can be observed at the lakes. There are also many rare inland insects that cannot be found anywhere else. Stag-beetles, oak cerambyx, rhinoceros beetles are common. Purple emperor and several rare nocturnal moths live only here in the Great Hungarian Plain.

Once, a fabulous diversity of fish lived in the numerous rivers and lakes of the region, which secured subsistence for local people. The continuous industrial and communal pollution and the cyanide poisoning in 2001 significantly decreased the fauna of the rivers yet many species can still be found. Perhaps the most valuable fish species of the area are the Danube salmon, the grayling and the starlet. Zingel zingel, streber, striped ruffe and several barbel species can be found in rivers of slower currents. European mudminnow and European

*Templomaink gyakori lakói: gyöngybagoly,
barna hosszúfülű denevér
Locatarii bisericilor: striga și liliacul urechiat brun
Inhabitants of our churches: barn owl and brown
long-eared bat*

A Tisza szakadó partjainak meredek falában jó néhány helyen figyelhetjük meg a partifecske és a gyurgyalag (népies nevén méhészmadár) telepeit, ugyanitt találkozhatunk a színpompás jégmadárral. A folyókat kísérő ligeterdőkben szürkegémek, bakcsók (népies nevén vakvarjú), kiskócsagok közösen alakítanak ki vegyes gémttelepeket. A Szatmár-Beregi-síkságon viszonylag nagy kiterjedésben találhatók még zavartalan, öreg erdők, ezekben találja meg a fészkeléshez szükséges feltételeket a fekete gólya, a békászó sas, a darázsolyv, a fekete harkály és az egyre gyakoribb holló. A nyíltabb, ligetes területek, így például a fás legelők jellemző fészkelője a szalakóta, a kabasólyom, a szürke küllő és a réti fülesbagoly.

A területen él az ország második legnagyobb harisállománya. A haris az egyetlen madár mely „ismeri a latin nevét” (Crex Crex), mert a hím így hallatja a hangját. A népnyelv „kétkés” madárnak is nevezi hangja után, mire a tojó „háromnyárs-háromnyárs” szóval válaszol. Táplálkozási szokásai miatt gyakran ragasztottak egyik-másik madárra gúnynevet. Így lett a lappantyú a „kecskefejő”, a kuvik pedig a „halálmadár”. Az előbbi szürkületben táplálkozik, s nagyra nyitott csőre miatt hitték azt, hogy az éjszaka folyamán ellopja a tejet. Az utóbbi a babona szerint a halott lelkét akarta elvinni, pedig csak halottvirrasztásokkor ment vadászni a ház előtt függő lámpást körtüldongó éjjeli lepkékre.

enumerare a speciilor ar fi epuizatoare, amintim deci numai câteva exemple tipice.

În pereții înalte de la cotiturile Tisei își găsesc loc de cuibărit lăstunul de mal și prigoria. Tot aici putem găsi pescărușul albastru, splendid colorat. În pârcurile de păduri de pe malul râurilor întâlnim colonii componente de stârc cenușiu, stârc de noapte și egretă mică. Câmpia Szatmár-Bereg adăpostește pe arii relativ extinse păduri nealterate, bătrâne, unde-și găsește loc ideal de cuibărit cocostârcul negru, acvila tipătoare mică, viesparul, ciocănitoarea neagră, și corbul, din ce în ce mai răspândit. Pădurile mai răzlețe, de exemplu păsunile cu arbori, au și ele păsăretul propriu: dumbrăveanca, șoimul rândunelelor, ciocănitoarea sură și ciuful de câmp.

Acest areal găzduiește o populație însemnată de cristel de câmp (a doua ca și mărime din Ungaria). Cristelul de câmp este singura pasare care-și cunoaște numele în latină (Crex crex), pentru că masculul are un tipărt foarte asemănător. Denumirea populară a acestei păsări preia strigătele tipice ale masculului și femelei („kétkés” – două cuțite pentru mascul și „háromnyárs” – trei frigare pentru femelă). Mai multe păsări au căpătat porecle în urma modului de hrănire. Așa a devenit lipitoarea „caprimulg”, iar cucuveaua „pasarea morții”. Prima se hrănește la lăsarea serii și, datorită ciocului deschis, era bănuită că a furat laptele în timpul nopții. A doua, conform superstițiilor, a vrut să răpească sufletul mortului, deși a stat numai

weatherfish live in marshes but they rarely occur since their habitat has been reduced.

Many species and individuals represent the amphibians in the region but the reptile fauna of the Szatmár-Bereg Plain is much more interesting. Adder the only venomous snake species of Hungary can be found in a few hornbeam-oak forests. Aesculapian and smooth snakes also live in this environment. A few individuals of viviparous lizards can sometimes be seen in the swamps, the forests and the pastures. Naturally, pond tortoise is also frequent in the waters of the region.

The most diversified animals that can be seen and heard are the lords of the sky, the birds. An unbelievably rich variety of species lives here. It would be too long to list them so only a few examples will be given.

Colonies of bank swallows and bee-eaters can be observed in the steep walls of the bank of the Tisza. The colourful kingfisher also lives here. Grey herons, night herons and small herons form mixed heron colonies in the gallery forests of the rivers. The undisturbed old forests occupy relatively large territories in the Szatmár-Bereg Plain and they offer favourable nesting conditions for black stork, lesser spotted eagle, European honey buzzard, black woodpecker and a growing number of ravens. European rollers, hobbies, grey-headed woodpeckers and short-eared owls prefer the open areas with groves like pastures with scattered trees.

Késő őszi szarvasbőgés
Boncănitul cerbilor
Late autumn call of the stags

A gyöngybagoly szinte kizárolag templomok toronyában rakja fészkét: így a nagygéci és feltehetően a komlódtótfalusi templomban is él. Ugyanígy kötődik az ember településeihez a nép egyik kedves madara, a fehér gólya. Ritkán előfordulnak ősz-téli kóborló madarak, némelyik közülük Szibériában honos faj.

Az emlősök közül említést érdemel a nyuszt és rokona, a vidra. A nagyobb erdőkben nem ritka a vadmacska és a borz. Az erdők legnagyobb emlősfaja a gímszarvas, de nem ritka a dámavad sem. Késő ősszel rendre hallani lehet a szarvasbögést.

A terület leggyakoribb vadja az óz, a vaddisznó és a róka. A falvak templomainak tornyaiban népes és fajgazdag denevérkolóniák tanyáznak. A falvak egyre gyakoribb lakója a nyest, mely hasznosan tizedeli a káros rágcsálókat. Külön említést érdemel a három fellelhető pelefaj, két ritkaságszámba menő egérfaj és a rovarevő cickányfajok.

TÁJVÉDELMI KÖRZET

A Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetet 1982-ben hozta létre az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal. A védetté nyilvánítás célja „... a táj-védelmi körzet területén a védett növény- és állatfajok, a természetes növénytársulások, a jellegzetes tájképi adottságok, a táj jellegét meghatározó felszíni formák, felszíni vizek, gyepek és egyéb mezőgazdasági területek, erdők, fasorok megóvása és fenntartás.” Az Alföld valamennyi

la pândă să vâneze fluturii de noapte adunate la felinarul agățat în timpul priveghiului.

Striga cuibărește aproape exclusiv în turnuri de biserică, se găsește și în turnul bisericii din Nagygéc și probabil și în cel din Komlódtótfalu. La fel se leagă de gospodăriile omului pasarea poate cea mai îndrăgită de oameni, barza. Mai rar sunt întâlnite și specii de păsări hoinari de toamnă-iarnă, unele fiind tipice pentru Siberia.

Dintre mamifere merită amintită vidra și jderul. În pădurile mai întinse se găsește pisica sălbatică și vizeurele. Cel mai mare mamifer al pădurilor este cerbul carpatin, dar se întâlnesc și cerbul lopătar. Toamna târzie pădurile răsună de boncănitul cerbilor. Vânatul cel mai răspândit este căpriorul, mistrețul și vulpea. În turnurile bisericilor din sate se adăpostesc colonii numeroase și variate de lilieci. Rezident din ce în ce mai răspândit al satelor este jderul, care dezmăză rozătoarele dăunătoare. Merită amintite cele trei specii de belhiță, două specii rare de șoareci și chițcanii insectivori.

REZERVAȚIA NATURALĂ

Rezervația Naturală peisagistică Szatmár-Bereg a fost înființată de către Oficiul Național pentru Protecția Mediului și Naturii în anul 1982. Scopul declarării ca și arie protejată a fost „...ocrotirea și conservarea speciilor protejate de plante și animale, a fitocenozelor

In Hungary the second largest colony of corncrakes lives here. Corncrake is the only bird that known its Latin name (Crex Crex) since this is how the song of the male bird sounds. It is also called "kétkés" bird in the folk dialect after its sound, to which the hen answers „háromnyárs-háromnyárs". A few birds got nicknames after their eating habits. Such are the goatsucker and little owl, which latter is also called a "death bird". The former one eats at nightfall and it was believed that it stole milk with its wide open beak. The second bird came to take the soul of the dead according to the superstition while it was only attracted by the nocturnal moths that were flying around the lamp hanged in front of the house during death-watch.

Barn owl nearly always makes its nest in church towers: it lives in the church of Nagygéc and most probably of Komlódtótfalu as well. White stork, one of our favourite birds, is also attracted to human settlements. Sometimes migratory birds can also be seen in autumn and winter; some of them are autochthonous in Siberia.

From among the mammals, pine-marten and otter, its relative, deserve mentioning. Wild cats and badgers also occur in the larger forests. The largest mammal of the forests is the red deer and fallow deer also frequently occurs. In late autumn the forests resound with the calls of the stags. The most frequent games of the region are roe deer, boars and foxes. Populous

colonies of diverse bat species live in the church towers. Beech-martens more and more often thin out the harmful rodents in the villages. Three dormouse species, two rare mouse species and the insectivorous shrew species can also be mentioned.

LANDSCAPE PROTECTION AREA

The National Office of Environment and Nature Protection founded the Szatmár-Bereg Landscape Protection Area in 1982. The purpose of protection

*Natura 2000-es védettségű terület
Rezervație naturală – declarată rezervație
de programul Natura 2000
Territory of Natura 2000 protection*

tájegysége közül talán Szatmár és Bereg az, ahol leginkább megőrizték a táj egykorai jellegét, az Alföldön ezen a vidéken maradt meg a legtöbb természeti, tájképi és kultúrtörténeti érték. A Tájvédelmi Körzet 37 település körterületén helyezkedik el, 22.246 hektáron, ebből 2.307 hektár élvez fokozott védelmet.

A védett terület nagysága közel egyenlően oszlik meg a Szatmári- és a Beregi-síkság között. A Tájvédelmi Körzet mozaikos szerkezetű, az egyes foltok a legértékesebb, de egymáshoz területileg nem kapcsolódó részeket foglalják magukba. A Tájvédelmi körzetben több helyen Natura 2000-es védettségű terület létezik. Ennek jelentősége az, hogy ezek az Európai Unió által is elismert és védett helyek, melyeken minden nemű emberi tevékenységet szigorúan szabályoznak. Ez azért szükséges, mert ezek a levédett területek olyan unikális jelentőséggel bírnak, amilyent sehol másutt az unióban nem találunk meg, kizárolag itt. A Szatmári-síkságnak ezen a részén a terület védelmét a meglévő madárállomány változatossága tette szükségesse. A védettséget indokoló madárfajok száma 22.

A KÖZSÉG TERÜLETÉNEK TÖRTÉNETE A RÉGÉSZETI KORSZAKOKBAN

Az írott forrásokkal datált korokat megelőző időket csak régészeti módszerekkel tudjuk felvázolni. Ennek egyik lehetősége a lelőhelyek felderítése. Leggyakoribb módszerei a terepbejárás, légi fotó,

naturale, a caracteristicilor peisagistice tipice, a formelor de relief ca elemente de fundament ale peisajului, a suprafețelor de apă, a pajiștilor și altor tipuri de suprafețe agricole, a pădurilor și lizierelor de pe teritoriul rezervației peisagistice". Dintre toate subunitățile Câmpiei Tisei, aici a fost păstrat probabil cel mai mult caracterul peisagistic original al câmpiei, aici au supraviețuit cele mai multe elemente străvechi de natură, peisaj și cultură tradițională. Rezervația Naturală se întinde pe teritoriul administrativ a 37 de localități, cu o suprafață de 22.246 hectare, din care 2307 hectare au un regim de protecție strictă. Teritoriul ocrotit este aproape identic împărțit între partea Sătmăreană și cea a Beregelui. Are o structură mozaicată, cu peticele de natură cele mai valoroase declarate ocrotite, fără legături directe între ele. Părți ale rezervației sunt declarate arii naturale Natura 2000. Acest fapt devine foarte important, pentru că ariile naturale sunt ocrotite de legislația comunitară și orice activitate umană este strict reglementată. Strictețea este necesară, fiindcă aceste arii naturale protejate dețin o importanță unică, ce nu se regăsește în alte părți ale Uniunii. Valoarea conservată și ocrotită în această parte a Câmpiei Sătmărene este avifauna bogată, aici fiind prezente 22 dintre speciile protejate la nivel comunitar.

was "...the protection and preservation of the protected plant and animal species, the natural plant communities, the characteristic landscape features, the surface formations, surface waters, grasses and other agricultural territories, forests and allées that determine the character of the landscape on the territory of the landscape protection area."

From all the regions of the Great Hungarian Plain, it is perhaps Szatmár and Bereg where the character of the landscape has been the best preserved: the largest number of natural, landscape and cultural historical values have been preserved in this region

A község területe az I. katonai felmérésen
Localitatea pe harta primei ridicări militare
Territory of the village in the 1st Military Survey

*Komlódi tájkép
Vedere din Komlód
View of Komlód*

különböző geofizikai felmérések. Egy másik lehetőség a már ismert lelőhelyek feltárása. Jelen esetben intenzív terepbejárások segítségével próbáltuk felvázolni a letűnt időket.

A terepbejárásokat megelőzően tanulmányoztuk a régi leírásokat, valamint a régi térképek dűlőneveit. Gyakran előfordul, hogy egy-egy árulkodó név már sejteti egy elpusztult település nyomát. Így pl. a falu határában lévő *Vizsoly-puszta* egy elpusztult Árpád-kori települést sejtet. Néhány esetben pedig a fellehető légi fotók áttekintése segít felfedezni egy-egy

LOCALITATEA ÎN PERIOADA PREISTORICĂ

Perioada premergătoare izvoarelor scrise poate fi creionată doar cu ajutorul arheologiei. Unul dintre elementele metodologice ale acestui demers este identificarea siturilor. Cele mai frecvente metode noninvasive ale arheologiei sunt: perieghezele, fotografiile aeriene și diferențele măsurători geofizice. Ultima etapă o reprezintă săpăturile arheologice în siturile cunoscute. În cazul nostru, am încercat determinarea epocilor de odinioară prin periegheze intensive.

Înainte de demararea perieghezelor, s-au studiat vechile descrieri ale zonei, precum și toponimele prezente pe hărțile vechi. Deseori se întâmplă ca o denumire mai grăitoare să releve, la locul precizat,

of the Great Hungarian Plain. The landscape protection area extends on 22 246 hectares of 37 settlements from which 2307 hectares are strictly protected. The size of the protected territory is more-or-less equal in the Szatmár and the Bereg Plains. The Landscape Protection Area has a mosaic pattern where the individual zones cover the most valuable although spatially not connected territories. A few territories of Natura 2000 protection can also be found within the Landscape Protection Area. This is important because they are areas acknowledged and protected by the European Union where human activities are strictly regulated. This is necessary because these protected areas have such a unique significance that cannot be found anywhere else in the Union. In this part of the Szatmár Plain, the variability of the bird fauna made the protection necessary. The number of the protected birds is 22.

HISTORY OF THE VILLAGE IN THE ARCHAEOLOGICAL PERIODS

The periods preceding the appearance of written sources can only be sketched with the help of archaeology. One of the possible methods is the reconnaissance of sites, which is generally made by field walking, aerial photography and various geophysical surveys. Another method is the excavation of the already known sites. In this case, we try to sketch the

early history from the results of intensive field walking.

Prior to the field walking, we studied the old descriptions and the place names in the old maps. It often occurs that a tell-tale name hints at a former settlement. Such are for example *Vizsoly-puszta* close to the village, which marks the place of a perished Árpádian Period settlement. In a few cases the checking of old aerial photos helps us to spot a larger object. Field walking means that people stand in a row in the ploughed and harrowed fields and collect the ceramics that the plough turned up. The places of the fragments are marked in a map and when they are dated, the settlement pattern of the region can be delineated. All in all, we know of 13 sites. The given dates are only approximative, and they do not mean that the change from one period to the other happened in a day. The strict borders between periods only help periodisation.

As we cannot name the peoples until the Iron Age, we speak of cultures and phases according to the material remains. It is important to know that the fact that similar or identical vessels are made on a large territory suggests that the inhabitants of this territory spoke a common language.

The early traces of the appearance of Homo sapiens has not been registered on our territory since these traces are covered by a several metres thick alluvium. It is, however, possible that people lived

nagyobb műtárgyat. Terepbejárás során a frissen felszántott, tárcsázott területen csatárláncot alkotva a felszínre kiforgatott kerámiát kutatjuk. A felgyűjtött töredékek helyét térképen rögzítjük, ezeket datálva vázlatos képet kaphatunk a környék egykor település hálózatáról. Számba véve mindeneket összesen 13 lelőhelyről van tudomásunk. A megadott keltezések csak behatároló jellegűek, soha nem jelentik azt, hogy egy-egy korszakváltás egyik napról a másikra bekövetkezett volna. A merev korszakhatárok csupán a könnyebb áttekinthetőséget hivatottak elősegíteni.

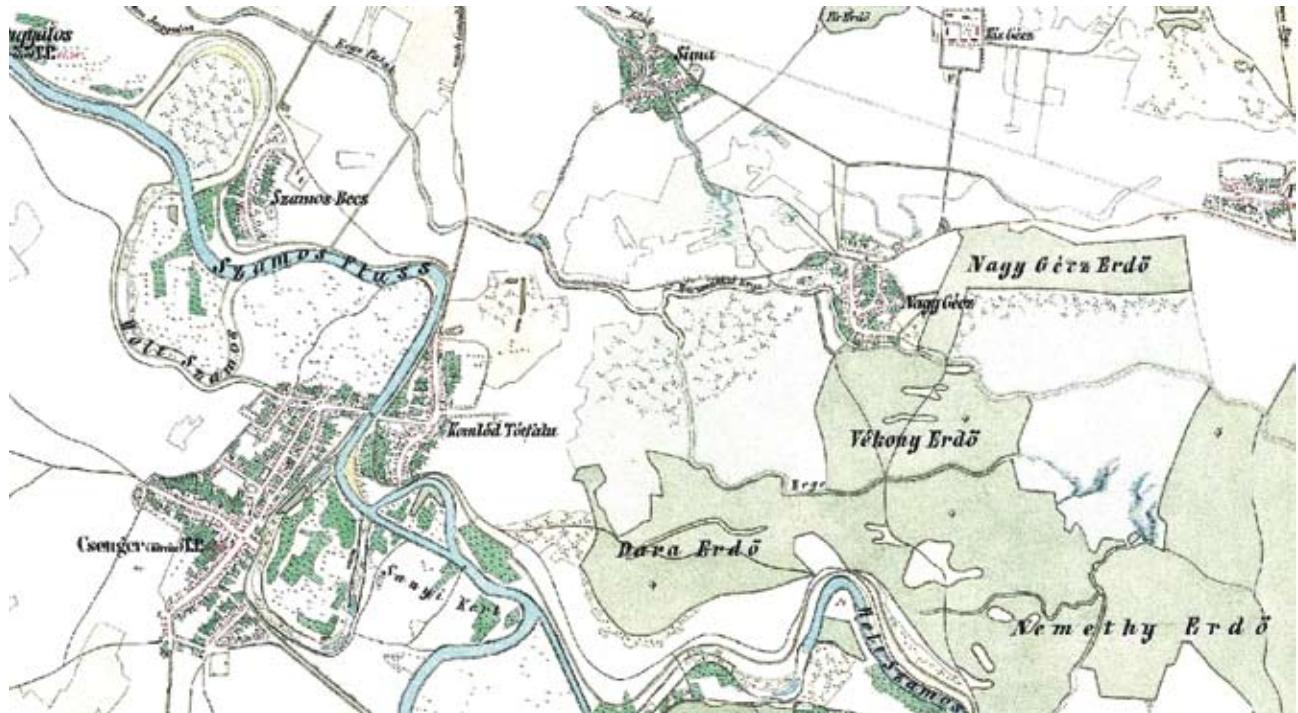
Mivel a legkorábbi népeket – egészen a vaskorig – nem tudjuk néven nevezni, jobb híján anyagi hagyatékok alapján kultúrákról és fázisaikról beszélhetünk. Fontos tudnunk, hogy ahhoz, hogy egy-egy nagy kiterjedésű területen egyforma vagy nagyon hasonló edényeket készítsenek, feltételezi azt, hogy az ott élők közös nyelvet beszélhettek.

A homo sapiens megjelenésének korai nyomait vidékünkön nem sikerült még egyértelműen regisztrálni. Hiszen ezeket a nyomokat már több méter vastagon feltöltött öntéstalaj fedi. Azonban nem kizárt, hogy a paleolitikumban (pattintott kőkor), de legkésőbb a mezolitikumban (átmeneti kőkor Kr. e. 11000–6500) élhettek itt emberek. Ezt csak nagyon alapos kutatással lehetne igazolni. Kutatók feltételezik, Tarpa határában talán e korszak szórványos leletei kerültek elő.

Urmele unei aşezări dispărute. Astfel, locul denumit *Vizsoly-puszta* din hotarul satului sugerează existența unei aşezări dispărute din perioada arpadiană. În unele cazuri, studierea fotografiilor aeriene vine în ajutorul identificării unor obiective de dimensiuni mai mari. Cu ocazia perieghezei, cercetătorii se deplasează în linie pe arătura proaspătă, căutând obiecte cu valoare arheologică, scoase la suprafața de plug. Locul obiectelor găsite este marcat pe hartă, iar după datarea materialului putem obține imaginea schițată a fostei reșele de aşezări din zonă. Luând în calcul toate datele, avem informații despre 13 situri în zonă. Datările indică un interval cronologic, pentru că nici o schimbare de epocă nu s-a petrecut de la o zi la cealaltă. Delimitările epocilor ne ajută doar să privim în ansamblu situația.

Deoarece popoarele cele mai timpurii – până la epoca fierului – nu pot fi identificate etnic, putem vorbi doar despre cultura lor materială și fazele acesteia. Foarte important este să stim că posibilitatea realizării vaselor identice sau foarte asemănătoare pe o arie mai întinsă presupune că cei care au trăit pe acel teritoriu au vorbit o limbă comună.

Urmale timpurii ale lui homo sapiens nu au fost încă identificate în zona noastră, fiindcă acestea se află deja la o adâncime de câțiva metri din cauza umpluturilor. Nu este însă exclus ca în paleolitic (epoca pietrei cioplite) sau mezolitic (epoca mijlocie a pietrei 11 000–6 500 î.Hr.) să fi trăit oameni pe aceste

A falu a II. katonai felmérésen
Satul pe harta celei de a II-a ridicări militare
The village in the 2nd Military Survey

here during the Palaeolithic or the latest in the Mesolithic (11000–6500 BC). A very thorough investigation would be necessary to prove it. It is supposed that the stray finds of this period were found at Tarpa.

There are numerous finds from the time of the spreading of the first “artefacts” the fired ceramics. This period is called Neolithic (6500-4400 BC). The site of the first cultivators (Körös culture) can be mentioned from Mételek in the county. The people of this period settled next to rivers where they could

Az első „műanyag” – mely nem más, mint az égett kerámia – elterjedésének idejéből már szép számmal akadnak leletek. Ezt az időszakot csiszolt kőkor-nak, idegen szóval neolitikumnak (Kr. e. 6500–4400) nevezzük. Az első növénytermesztők (a Körös kultúra népe) jelenlétére utaló lelőhelyet megyénkben Méhte-lekról említhetünk. A korszak emberei telepeket a folyóvizek mentén létesítették, ahol alkalom adódott mind a növénytermesztésre, mind állattenyésztésre. A kimerült termőterületeket gyakran elhagyták. Ezután égetéssel szereztek maguknak új élőhelyet. A csiszolt kőeszközök mellett továbbra is használtak obszidiánból és kovából pattintott kőeszközöket. Az obszidián legközelebbi, szinte kizárolagos forrása a Tokaji-hegység. A fekete, vulkáni üvegnek is nevezett kővel élénk kereskedelmet folytattak.

A középső neolitikum (Kr. e. V–IV. évezred) idejéből származó leletek viszont már szép számmal képviseltetik magukat szerte a Felső-Tisza-vidéken. Ekkor az Alföldtől kissé eltérően a Szamos mentén élő emberek nem karcolják edényeiket, hanem fekete festéssel – olykor fehér vagy vörös alapon – díszítik fazekait, táljaikat. Ebben az időszakban, majd a kései neolitikumban a temetkezések kikerülnek a telepek aktívan használt területéről, de szabályos temetőkről még nem beszélhetünk. Ekkor kezdik el készíteni az ún. csőtalpas tálakat, mely virágkorát a rézkorban éli majd. Középső neolit leletek Kom-lódtótfalu határából is ismertek, így Zagodról és a

meleaguri. Dovedirea acestor presupuneri ar fi posibilă doar cu ajutorul unor cercetări foarte concluente. Specialiștii presupun că urme răzlețe ale aceastei epoci au fost descoperite în hotarul localității Tarpa.

Din perioada răspândirii ceramicii, avem materiale în număr însemnat. Această perioadă este denumită epoca pietrei şlefuite, sau neolic (6500–4400 î.Hr.). Pe teritoriul judeţului a fost identificat un sit la Mételek care atestă prezenţa primului popor agricultor (purtătorii culturii Criş). Oamenii acestei epoci îşi întemeiau aşezările pe lângă apele curgătoare, în locuri prielnice pentru cultivarea pământului și creșterea animalelor. Teritoriile exploataate erau în scurt timp părăsite, prin incendierea vegetației dobândindu-se cu ușurință un nou habitat. Alături de obiectele din piatră şlefuită se foloseau în continuare uneltele cioplite din obsidian. Cel mai apropiat, și chiar singurul loc de procurare a obsidianului era situat în Munții Tokaj. Cu această piatră de culoare neagră, numită și sticlă vulcanică, se făcea un comerț prosper.

Descoperirile provenite din perioada neoliticului mijlociu (mileniul V–IV î. de Hr.) sunt deja prezente în număr mare în regiunea Tisei Superioare. În comparație cu oamenii din Câmpia Panonică, cei din Câmpia Someșeană nu își decorau vasele cu incizii, ci cu motive vopsite: foloseau culoarea neagră, ornamentele fiind deseori aplicate pe un fond alb sau roșcat. În această perioadă, dar mai ales în neoliticul târziu cimitirele sunt amplasate în afara aşezărilor,

cultivate the lands and keep animals. They often left the exhausted territories and cleared another area for their new settlement. Beside ground stone tools, they kept on using stone tools flaked from obsidian and flint. The closest and nearly only provenance of obsidian is in the Tokaj mountains. Intensive trading can be demonstrated in connection with the black volcanic glass.

There are already numerous finds in the Upper Tisza Region from the Middle Neolithic (5th–4th millennium BC). In this period, the people in the Szamos area did not decorate their pots and bowls with incised pattern, unlike in the Great Hungarian Plain, but painted black motives on them often against a white or red background. In this period and in the Late Neolithic, the dead are no more buried in the active parts of the settlements but we cannot yet speak of regular cemeteries. This is the time when the first so-called hollow-pedestalled bowls are made, which will become common in the Copper Age. Middle Neolithic finds are also known from Komlódtótfalu: from Zagod and close to the pumping station. At the latter site, about 40 net weights, a black truncated-cone-shaped bowl and many daub fragments were found in the wall of the trench during the dredging of the channel. A few of them can be seen in the collection of the Csengeri Museum. Finds from the same period are also known from Sonkád and Nagyecsed. A large settlement

Csűr felaggatott használati eszközökkel, pl. aszalókosárral
Şură cu unelte agățate, de ex. coș de uscat fructe
Barn with articles of use hanged from the wall,
e.g. drying basket

szivattyútelep közeléből. Utóbbin csatorna kotrásakor az árok oldalából kb. 40 hálónéhezékre, egy fekete csonka kúpos tálra és paticsrögökre bukkantak. Közülük néhány darab látható a Csengeri Múzeum gyűjteményében. Sonkádról, Nagyecsedről is ismerünk hasonló korú leleteket. Kiterjedt településrészletet tártak fel régészek Vállaj határában, a határátkelő építésekor.

A középső neolitikum vége felé – a késő neolitikumban mezopotámiai mintára úgynevezett tell települések alakultak ki az Alföldön is. Ezek a folyamatosan egymásra rakódott építési, bontási rétegekből alakultak ki, s nagy kiterjedésű dombszerű képződményekké váltak. Betöltötték a regionális vallási, kereskedelmi központ státuszát. Ez a fejlődés azonban – egyelőre pontosan nem meghatározott okból – a Kárpát-medencében megtorpant, s végül nem alakultak ki az igazi városok, mint Mezopotámiában. A tell telepek a mi vidékünkéről hiányoznak, s valójában a késő neolitikum idejéből nem ismerünk leleteket. Ennek oka talán az éghajlatváltozással következő életmódváltásban keresendő.

Az újkőkor fejlődését a különböző fémkorszakok követték. Legkorábbi közöttük a rézkor (Kr. e. 4400–2800), mely szinte egyedülálló módon létezett a Kárpát-medencében. Ennek oka, hogy itt nagy számban lelhető fel ún. termésréz és -arany. Ezek a fémek hidegen is jól alakíthatóak, kalapálhatóak. Ez nem jelenti azt, hogy mindenütt előfordulnak. Tulajdonlásukat csak az előkelő, magasabb társadalmi pozícióban lévő

însă acestea nu erau încă necropole organizate. În acel timp a început confecționarea străchinilor cu picior etajat, care se vor răspândi apoi în perioada eneoliticului. Materiale provenite din neoliticul mijlociu au fost decoperite și pe teritoriul satului Komlódtótfalu, respectiv în locul denumit Zagod și în *apropierea stației de pompare*. În cel din urmă, cu ocazia curățării canalului, au fost descoperite greutăți de lut, o strachină tronconică și bucăți de chirpici. Câteva piese de acest gen sunt expuse la Muzeul din Csenger. Material asemănător, după cunoștințele noastre, a fost descoperit și pe teritoriul localităților Sonkád și Nagyecsed. În timpul construcției punctului de trecere a frontierei, arheologii au identificat o aşezare întinsă în hotarul localității Vállaj.

La sfârșitul neoliticului mijlociu, după model mesopotamian, au început să se formeze aşezările de tip Tell și în Câmpia Panonică. Aceste telluri s-au format prin suprapunerea unor straturi de construcții și demolări, devenind astfel niște formațiuni deluroase pe suprafețe întinse. Tellurile aveau statutul de centru regional, religios și comercial. Pe teritoriul Bazinului Carpathic această dezvoltare s-a oprit – fără să cunoaștem exact motivele – și în final tellurile nu s-au transformat în centre urbane, ca în Mesopotamia. Tellurile lipsesc de pe teritoriul nostru, ca și descoperirile din neoliticul târziu. Motivul poate fi căutat în schimbarea modului de viață cauzată de schimbarea climei.

fragment was uncovered at Vállaj during the construction of the border crossing.

At the end of the Middle Neolithic and in the Late Neolithic, so-called tell settlements developed after the Mesopotamian pattern. The construction and demolition layers gradually accumulated until large mound-like forms developed. They functioned as regional religious and commercial centres. This development, however, came to a halt in the Carpathian Basin for some unknown reason and did not lead to the development of real towns like in Mesopotamia. Tell settlements are missing in our region and actually we do not know finds from the Late Neolithic either. Perhaps it is due to a different lifestyle which evolved in answer to climatic changes.

The various metal periods followed the Neolithic development. The first one is the Copper Age (4400–2800 BC), which is a fairly unique phenomenon of the Carpathian Basin. The reason is that so-called raw copper and gold can be found here in large amounts. These metals are easy to form in a cold form with hammering. It does not mean that they can be found everywhere. Only the elite, the persons of a high social rank could afford them. Jewellery and weapons were made from the metals. Two more important changes characterise this period. The first one is connected with the climatic change. A much cooler and moister period came.

Árpád-kori töredékek
Materiale din perioada arpadiană
Árpádian Period shards

személyek engedhették meg maguknak. A fémekből ékszereket, fegyvereket készítettek. A korszakban a réz használata mellett két további fontos változás történt. Az első az éghajlatváltozással függ össze. Ekkor ugyanis jóval hűvösebb, csapadékosabb időjárás következett. Ennek következménye volt, hogy a földművelés helyett mindenkből az állattenyésztés került a középpontba. Az ezzel járó állandó vándorlás miatt a telepek rövidebb életűek, szétszórtak. A másik változás a temetkezésben figyelhető meg. Már a kora rézkorban, a Tiszapolgári és Bodrogkersztúri kultúra időszakában nagy kiterjedésű, elkülönített, sírsorokba rendeződő temetőket használtak. A fémek használata megindította a vagyoni alapú társadalmi rétegződést. A korszak utolsó harmadában alakult meg a Kárpát-medencében az első egységes tömb, a Baden kultúra. Ebben az időszakban fedezték fel a kereket és a kocsit, amire a budakalászi kocsimodell a legjobb példa. A rézkor végén steppei eredetű, nagyállattartó népek vándoroltak be. Ezt a műveltséget gödörsíros kultúrának nevezzük. Ez az iráni nyelvet beszélő keleti népesség emelt először halmokat (kurgánokat) az Alföldön előkelő halottai fölé. Habár megyéről területén számos lelőhelyük ismert, megfigyeléseink során e korszakból származó leletekre nem akadtunk.

A bronzkor (Kr. e. 2800–800) egy ötvözetről, a bronzról kapta a nevét. Eleinte csak véletlenül készítettek bronzot, később rájöttek, hogy a keverékből előállított fém elődjénél, a réznél keményebb,

Neoliticul a fost urmat de epociile metalelor. Cea mai timpurie dintre ele a fost epoca cuprului sau eneoliticul (4400–2800 î.Hr.), care s-a manifestat într-un mod unitar în Bazinul Carpatic. Motivul este abundența în zonă a minereurilor de cupru și aur. Aceste metale pot fi prelucrate cu ușurință și la rece, dar totuși ele nu sunt omniprezente: și le puteau permite doar persoanele din elita socială a vremii. Din metale se confectionau bijuterii și arme. În afara utilizării metalelor, această epocă a mai fost marcată de două schimbări importante. Primul se leagă de modificările climatice, concretizate în temperaturi mai scăzute și o cantitate mai mare de precipitații. Prin urmare, în locul cultivării plantelor s-a pus accent pe creșterea animalelor. Din cauza migrației turmelor de animale, așezările aveau o viață mai scurtă și erau mai răzlețe. O altă schimbare a avut loc la nivelul ritului de înmormântare. Încă din perioada culturilor Tiszapolgár și Bodrogkersztúr din eneoliticul timpuriu funcționau cimitire clar delimitate, cu morminte amplasate în siruri pe o suprafață destul de mare. Începerea folosirii metalelor a determinat formarea păturilor sociale în funcție de starea materială. În ultima parte a epocii s-a format primul bloc unitar de populație care ocupa întreg teritoriul Bazinului Carpatic: cultura Baden. În această perioadă a fost descoperită roata și carul, pentru al cărui aspect exemplul cel mai adevarat este modelul de car din Budakalász. Pe la sfârșitul epocii cuprului au sosit pe aceste meleaguri

In consequence, animal breeding became dominant over cultivation. Owing to the mobile way of life, the settlements became dispersed and they were used for a shorter period. The other change can be observed in the burials. Large, separate cemeteries with the graves arranged in rows can be observed already in the Early Copper Age, in the Tiszapolgár and Bodrogkeresztúr cultures. The use of metals gave an impetus to social stratification based on wealth. The first uniform block, the Baden culture formed in the Carpathian Basin in the last third of the period. Wheels and carts were the innovations of this period, as it is best attested to by the cart model from Budakalász. Large animal keeping populations arrived from the steppe at the end of the Copper Age. This culture is called Pit-Grave culture. This eastern population spoke an Iranian language and raised mounds, kurgans over the graves of the elite in the Great Hungarian Plain. Although several sites of the culture are known on the territory of the county, we have not found their remains.

Bronze Age (2800-800 BC) was named after an alloy: the bronze. Initially bronze was only accidentally made, later people learned that the metal made from the mixture was harder and more enduring than copper, its predecessor. Having gained experience, people started to intentionally alloy the copper with

*Középkori töredékek és vassarkantyú
Materiale din evul mediu și pînjen de fier
Medieval shards and an iron stirrup*

tartósabb. A tapasztalok alapján később tudatosan kezdték ötvözni a rezet más anyagokkal, ónnal vagy antimonnal. Ez persze nem jelentette azt, hogy mindenkinél volt bronzeszköze, hiszen az akkor is meglehetősen drága volt. Az ötvözéndő fémeket kereskedelemben útján szerezték be, mert ugyan réz még csak akadt, de az ötvözött anyagok már kevésbé. Az új fém utat nyitott a gyors fejlődésnek.

Az éghajlat a középső bronzkortól valamivel enyhébbé és szárazabbá vált, ami elősegítette a gabona-félék termelését. Ez népességrobbanáshoz vezetett, ezért bronzkori telepeket lépten-nyomon találhatunk. Újra kezdték kialakulni a tellek. Számos alkotó népességet ismerünk, mint pl. a nagyrévi, a hatvani, a füzesabonyi kultúra. A tellek körül helyezkedtek el a szántók, s környékükön egy-egy nyári kunyhó. A szabályos temetőkben az egyes népek szigorú rítus szerint, nemre jellemző oldalára fektetve kúporítva temették el halottaikat. A túlvilági útra rosszabb minőségű, de szép formájú 4–5 db edényt helyeztek a sírba. A fent megnevezettek közül a füzesabonyi kultúra vidékünkön is jelen volt.

A középső és késő bronzkor határán a lakosságot valamiféle trauma érte. Erre utal a sok elrejtett fém-anyagban mutatkozó egységesedés. Ezt az időszakot névadó lelőhelyéről Koszideri periódusnak nevezik. A kutatók kezdetben új népek érkezésével járó pusztító, tartós háborúkra gondoltak. Ez a felfogás már meghaladott, hiszen csak nyomokban találunk

popoare crescătoare de animale de origine stepică. Ei sunt purtătorii culturii mormintelor tumulare. Acest popor de origine iraniană a fost primul din Câmpia Panonică care a ridicat tumuli (Kurgani) deasupra defuncțiilor din elită. În ciuda faptului că există mai mulți tumuli de acest gen pe teritoriul județului nostru, în urma cercetărilor nu au fost descoperite materiale specifice acestei epoci.

Epoca bronzului (2800-800 î.Hr.) a fost denumită după aliajul specific, obținut din cupru și cositor. Bronzul a fost preparat la început din întâmplare, dar mai târziu, după ce oamenii și-au dat seama că metalul confectionat din aliaj este mai tare și mai rezistent decât cuprul, au început prepararea bronzului în mod conștient, din aliaj de cupru cu cositor sau antimon. Desigur, asta nu înseamnă că toată lumea deținea obiecte de bronz, deoarece și în acea perioadă aliajul era destul de scump. Metalele pentru aliaj au fost procurate prin intermediul comerțului. Cuprul exista, însă achiziționarea celorlalte metale necesare aliajului a creat greutăți. Noul metal a deschis calea dezvoltării economice și sociale rapide.

În perioada epocii mijlocii a bronzului, clima a devenit mai blândă și mai uscată, favorizând cultivarea cerealelor. Consecința a fost o creștere demografică accentuată, cauza rețelei dense de aşezări din epoca bronzului. Tellurire au reapărut. Au fost identificate mai multe populații datând din această perioadă, cum ar fi culturile Nagyrév, Hatvan și Füzesabony. În jurul

other metals: lead or antimony. This naturally does not mean that everybody had bronze tools since it was rather expensive. The metals to be alloyed were obtained through trading because although there was enough copper, the other components of the alloy were missing. The new metal opened the door to a fast development.

The climate became milder and drier in the Middle Bronze Age, which was optimal for cereal cultivation. This led to a population boom and so we can find many Bronze Age settlements. Tell development once more started. Numerous populations are known like the Nagyrév, the Hatvan and the Füzesabony cultures. The cultivated fields with a few summer huts lay around the tells. People buried their dead in regular cemeteries according to strict rites, placing the bodies in a crouched position on the side characteristic of the gender. Four or five poorer quality but nice vessels were placed in the grave for the journey to the other world. From among the above listed cultures, the Füzesabony culture existed on our territory.

Judged from the uniformity of the hidden metal material, a trauma must have effected the population at the boundary of the Middle and the Late Bronze Age. This period is called Koszider period after the eponymous site. Initially it was supposed that a prolonged war ensued from the arrival of new populations. This idea has since been abandoned since devastation layers are rarely found from this period.

*Kora újkori cseréppipa töredéke
Fragment de pipă de lut din epoca modernă
Early Modern Period clay-pipe fragment*

pusztulási rétegeket a korszakból. A pontos ok egyelőre ismeretlen előttünk. Tény, hogy a nagy tell alkotó kultúrákat felváltották a szétszórt telepek. Új népességek is érkeztek, mint pl. az urnamezős nép, kik halottaikat máglyán elégették, s a hamvakat tallal lefedett urnában temették el. Természetesen nem ők az elsők, akik így temetkeznek, de nagy sírszámú temetőik miatt ismertebbek.

A késő bronzkor végén kialakult az első közép-európai egység, a Hallstatt kultúra, melynek nyomait itt csak elvétve, import tárgyak formájában találjuk meg. Edényeik gyakran utánozzák a fémedényeket, kardjaik, lándzsaiak jellegzetes alakúak. Vidékünkön a Gáva kultúra volt a meghatározó. Említést érdemel a késő bronzkorból származó sok bronz „kincslelet” (ún. bronzdepók). Elrejtésüknek több oka lehetett. Legtöbbször alighanem a portyázó hadak elől rejttek el az értéket, más esetben kultikus szertartás maradványát kell látnunk bennük. Az előbbi esetben a tulajdonos még bízott abban, hogy még haszonra lehetséges belőle, de erre már nem kerülhetett sor. Ezekben a leletekben kész fémtermékeket, fegyvereket, használati eszközöket rejttek el egy-egy nagyobb edényben. Előfordul, hogy az elrejtett tárgyak beolvassztásra váró törött eszközök. Valószínűleg kereskedő vásárolhatta fel a használhatatlan eszközöket a környező településekről, s jó haszonnal továbbadhatta az öntő mestereknek és ötvösöknek. A nyíregyházi múzeum a bronzdepók tekintetében a Magyar

tellurilor se întindeau terenurile arabile, având în apropiere câte o colibă de vară. Cimitirele erau organizate, iar unele popoare își înmormântau defuncții în poziție chircită după un ritual strict, poziționând cadavrul în funcție de gen pe o parte sau pe cealaltă. Pentru viața de dincolo erau așezate în mormânt 4–5 vase de calitate inferioară, dar cu forme frumoase. Dintre culturile enumerate, pe meleagurile noastre a fost prezentă cultura Füzesabony.

În perioada de trecere de la epoca bronzului mijlociu la cea a bronzului târziu, populația a fost afectată de o catastrofă, sau cel puțin astfel reiese din materialele unitare ascunse sistematic. Acest interval de timp este cunoscut în arheologie după situl de descooperire, Koszider. Cercetătorii s-au gândit la început la războaie distrugătoare și îndelungate, provocate de populațiile nou-venite. Această concepție este considerată azi depășită, pentru că nu au fost identificate decât câteva urme de distrugere din epocă. Cauza exactă rămâne necunoscută. Fapt este că tellurile au fost înlocuite de așezări răzlețe. Au sosit popoare noi, cum ar fi purtătorii culturii cîmpurilor de urne, care își încinerau morții, iar rămășițele lor le așezau în urne cu capac. Desigur, ei nu au fost primii care au folosit acest rit de înmormântare, însă, din cauza necropolelor întinse, au devenit cei mai cunoscuți.

La finalul epocii bronzului târziu a luat ființă prima cultură unitară central-europeană, și anume cultura Hallstatt. Urmele acesteia pot fi surprinse

The exact causes are not yet known. Anyhow, the cultures that had created large tells were replaced by scattered settlements. New ethnic groups appeared like the people of the Urnfield culture, who burned their dead on a pyre and buried the ashes in urns covered with bowls. Naturally, they were not the first people to bury the dead in this way but they are better known owing to their large cemeteries.

The first Central European unit the Hallstatt culture evolved at the end of the Late Bronze Age. Its traces generally appear in our region only in the form of imported goods. Their vessels often imitated metal vessels, their swords and spears had characteristic shapes. The Gáva culture was dominated in our region. The many bronze hoards deserve mentioning from the Late Bronze Age. There could be several reasons of their hiding. Most often, the valuables were hidden from looting troops. In other cases they could be parts of cultic ceremonies. In the former case the owner hoped that he would recover them but it never happened. These find units contain metal products, weapons, tools hidden in a large vessel. Sometimes the hidden objects were tools to be re-smelted. Perhaps a tradesman bought the spoiled tools in the neighbouring settlements to sell them at good profit to smelters and smiths. The museum of Nyíregyháza has the second largest collection of metal hoards in Hungary after the Hungarian National Museum.

One of the recent finds is the authentically unearthed hoard from Császló.

Bronze Age is represented by many finds at Komlódtótfalu as well: the traces were found in Kertek, in the region of Első-forduló, in Pap-tag and Zagod.

Iron, from which the Iron Age (800 BC – 1st century AD) got its name, was first used in this period. It needed the development of a more complex smelting technology as the melting point of iron is much higher. The frequency of iron provenances, which made it a cheap metal, and the fact that it was more enduring and elastic than bronze played an important role in its spreading. It is important that owing to Greek authors we already know the names and the descriptions of several ethnicities.

Cimemrians speaking, a people of an Iranian language, occupied the area in the early phase. It was a nomadic horse people, who became subdued the population of the Gáva culture. Weapons made from the “new metal” (bow, spear, adze) and the equestrian tactics unknown for the autochthonous population ensured their military success. Somewhat later, the Scythians, an ethnic group relative to the Cimmerians followed them. They took with them their metallurgy and the fast wheel.

The Celts, or the Gauls as they were called in Latin, replaced the Scythians on our territory. They had to leave their western homes because of a sudden increase of the population. They brought a highly

Nemzeti Múzeum után az ország leggazdagabb gyűjteményével rendelkezik. Egyik legutóbb előkerült gyönyörű példa a régész által hitelesen feltárt császlói kincs.

Komlódtótfalu határában is szép számmal képviselteti magát a bronzkor, így *Kerteken*, az *Első-forduló környékén*, *Pap-tagon* és *Zagodon* találtunk nyomokat.

A vaskorszak (Kr.e. 800–Kr. u. I. sz.) névadó fémét ebben az időszakban ismerték meg. Ehhez ki kellett alakulnia a komolyabb olvasztási technikáknak, hiszen a vasnak jóval magasabb az olvadási pontja mint a bronzé. Elterjedésében fontos szerepet játszott a gyakorisága – ezáltal a viszonylagos olcsósága –, valamint az a tény, hogy sokkal ellenállóbbnak és rugalmassabbnak bizonyult, mint a bronz. Fontos számunkra, hogy az antik görög szerzőknek köszönhetően immár több nép nevét és leírását ismerjük.

Korai szakaszában az iráni nyelvű kimmerek foglalták el a térséget. A stepéről érkezett lovasnomád nép volt ez, akik a nagyszámú Gáva népesség felett átvették a vezető szerepet. A hadműveletek sikerét az „új fémből” készült fegyverek (íj, lándzsa, fokos) és a helyi népek számára ismeretlen lovas harcmodor biztosította. Hamarosan követték a kimmereket a Kárpát-medencébe a velük rokon szkíták. Magukkal hozták fémművességüket és a gyorskorongolás technikáját.

A szkítákat vidékünkön egy nyugatról származó népesség, a kelták – vagy ahogyan a latinul hívták

doar răzlet, sub formă de importuri. Vasele ceramice aparținătoare culturii Hallstatt sunt de multe ori imitații ale vaselor confectionate din metal, iar săbiile și lăncile perioadei au o formă caracteristică. Pe teritoriul nostru cultura Gava a fost cea mai reprezentativă. Trebuie să remarcăm numeroasele depozite de bronzuri din epoca bronzului târziu. Cauzele îngropării lor sunt multiple. De obicei, depozitele erau ascunse în fața unui pericol imminent, dar sunt cazuri în care îngroparea facea parte dintr-un ritual. În prima variantă, proprietierul mai avea o speranță de a recupera valorile îngropate, dar de multe ori acest lucru nu s-a întâmplat. Depozitele cuprindeau artefacte din metal, arme și unelte, așezate într-un vas mai mare. În unele cazuri obiectele ascunse au fost unelte rupte, pregătite pentru topire. Este posibil ca piesele neutilizabile să fi fost cumpărate de un comerciant, care la rândul lui le-a vândut unor meșteșugari. Muzeul din Nyíregyháza are cea mai mare colecție, după Muzeul Național de la Budapesta, de depozite de bronzuri. Una dintre ultimele descoperiri este depozitul de bronzuri din Császló, scos la iveală de un arheolog.

Vestigiile epocii bronzului apar în număr însemnat și în hotarul satului Komlódtótfalu, unde au fost identificate urme în punctele: *Kertek*, *Első-forduló*, *Pap-tag*, *Zagod*.

Epoca fierului este considerată perioada dintre anii 800 î. de Hr. și secolul I d. Hr. Prelucrarea fierului necesită o tehnologie mai avansată, deoarece gradul

developed metallurgy and glass technology and introduced money in the Carpathian Basin. Their silver tetradrachmas were minted after the Greek pattern. Beside the mass production of clay vessels they could also blow glass. They also used so-called graphitic ceramics but we do not know their function.

The number of the Celtic cemeteries and settlement decreased in the second half of the 2nd century, which can be explained by the Dacian occupation. The Dacians conquered the Great Hungarian Plain as well. Although the repression of the Dacians was a central problem in the Roman politics since Caesar, only emperor Trajan could break the force of the Dacians united under Decebal's rule and establish Dacia province. The traces of this period have not yet been found at Komlódtótfalu.

Soon after the Roman occupation of Pannonia, an equestrian nomadic population of an Iranian origin entered into the Danube-Tisza Interfluve and pressed the Dacians out. They were the Sarmatians, relatives to the Scythians. They gradually settled during the centuries spent here,. Their history in the Carpathian Basin was determined by the alternation of peaceful commerce and wars with the Romans. They often led

*Az elnéptelenedett Tótfalu
Tótfalu depopulat
Desolated Tótfalu*

őket, a gallok – követték, akik a bekövetkezett népeségrobbanás miatt kényszerültek szülőföldjüket elhagyni. Fejlett és tetszetős fémművességgel, üvegyártással rendelkeztek. Ők hozták be a Kárpát-medencébe a pénz használatát. Ezüst tetradrachmáikat görög mintára verték. A tömeges edénykészítés mellett ismerték az üvegfújást. Használtak úgynevezett grafitos kerámiát is. Kérdés, hogy ez utóbbiakat mire használták.

A Kr. e. II. század második felében a kelte temetők és telepek száma lecsökken, amit a dák hódítással magyarázhatunk. A dákok fennhatóságuk alá vonták az Alföldet is. Bár a római politika homlokterében állt Caesar óta a dákok visszaszorítása, végül csak Traianus császárnak sikerült megtörnie a Decebal alatt egyesült dákok erekjét, s kialakítania Dacia provinciát. A korszak nyomaira Komlódtótfalu határában egyelőre nem sikerült rábukkanunk.

Pannonia római meghódítása után nem sokkal irányi eredetű lovasnomád népesség nyomult be a Duna-Tisza közére, kiszorítva innen a dákokat. Ők voltak a szkítákkal rokon szarmaták. Az itt eltöltött évszázadok során fokozatosan letelepült életmódra váltottak. Történetüket a Kárpát-medencében a rómaiakkal való békés kereskedeleml és a velük folytatott harcok változása határozza meg. Gyakran jártak át portyázni a gazdag római provinciákba, melyet sokszor követett római büntetőhadjárat. Az ellenségeskedés ellenére komoly kereskedeleml alakult ki a két nép között.

de topire al acestui metal este mai mare. A avut un rol important în răspândirea fierului faptul că era mai frecvent, și prin urmare mai ieftin, mai rezistent și mai elastic decât bronzul. Mulțumită autorilor greci antici, cunoaștem numele și descrierea mai multor popoare antice.

În perioada timpurie a epocii fierului zona noastră a fost ocupată de o populație iraniană, cimerienii. Acest popor călăret, nomad a venit dinspre stepă și a preluat dominația asupra purtătorilor culturii Gava. Reușita înfruntărilor a fost asigurată de armele confectionate din noul metal (săgeți, lance, topoare de luptă) și de tacticile de luptă călare, necunoscute până atunci. Nu peste mult timp după cimerieni, au sosit în Bazinul Carpathic sciții, aducând tehnologia lor de prelucrarea metalelor și roata olarului.

Sciții au fost urmași pe teritoriul nostru de un popor de origine occidentală, celții sau în latină gallii, care au fost nevoiți să-și părăsească locurile de origine din cauza creșterii demografice. Celții aveau o metalurgie dezvoltată, fiind pricepuți și la fabricarea sticlei. Aceștia au introdus în Bazinul Carpathic utilizarea monedelor, tetradrahmele lor imitând modelul grecesc. Alături de confectionarea în masă a vaselor, realizau și obiecte din sticlă. Au utilizat și ceramica cu grafit, dar nu este încă clar cu ce scop.

În a doua jumătate a secolului al II-lea î. de Hr. a scăzut numărul cimitirilor și a aşezărilor celtice, ceea ce se explică prin cucerirea dacică, inclusiv a Câmpiei

looting campaigns into the rich Roman provinces, which were frequently followed by Roman retribution campaign. Numerous imported ceramics, among them high standard Samian wares, amphorae, glasses, Roman coins and jewellery suggest that vivid commerce developed between the two peoples despite the hostilities. It is still difficult to draw the border of their territory in the north but we certainly know that a mixed Dacian-German population was their north-eastern, eastern neighbour. We also know from the sources that German Lugi and Buri lived and that Vandals arrived in the late 2nd century. Hand-moulded vessels characterise the early period. They lived in post-structure semi-subterranean houses. Later grey wheel-thrown vessels also appeared, which were richly decorated with stamped ornaments. The potters of Dacia the nearby Roman province (on the territory of Transylvania) most probably contributed to the spreading of this type of ceramics. One of their largest settlements and the famous pottery centre were uncovered at Csengersima. Their remains can also be found around Komlódtótfalu: in Telkes-dűlő, in the environs of Első-forduló, in Pap-tag and Zagod.

A tisztaszoba
Camera curată
The "clean room"

Erre utal a számtalan import kerámia, köztük a kiváló minőségű terra sigillaták, amforák, üvegek, római pénzek, ékszerek jelenléte. Határukat északkelelten ma még nehezen tudjuk pontosan meghúzni. Annyi bizonyos, hogy északkeleti-keleti szomszédjuk ezen a tájon egy dák-germán keverék népesség lehetett.

A forrásokból azt is tudjuk, hogy a germánok törzsei közül a lugiusok, buriusok, majd a II. század végétől a vandálok érkeztek erre a tájra. Korai leletanyagukra a korong nélküli készített edények jellemzőek. Félig földbe mélyített házaik cölöpszerkezetesek. Később új leletanyagként megjelent a szürke korongolt kerámia, melynek legfőbb jellegzetessége a gazdag pecsételt díszítés. E kerámia elterjedésében alighanem szerepet játszottak a közeli római tartomány, Dacia (Erdély területe) fazekasai. Egyik legnagyobb telepük és híres fazekas centrumuk Csengersima határában található. Komlódtótfalu környékén is több helyen lelhető fel hagyatékuk: *Telkes-dűlő*, *Első-forduló környéke*, *Pap-tag* és *Zagod*.

Dacia 271-es feladását követően vidékünkön III-IV. században mindenki előtérbe került a germán jelenlét. A hun vándorlás generálta nagy népvándorlás kezdetére, az V. századra a leletanyag uniformizálódott. A rövid hun uralom után a gepidák vették át az uralmat az Alföldön. Hogy a Felső-Tisza-vídekk lakói kik voltak ebben az időszakban, annak meghatározására egyelőre nem áll elegendő adat rendelkezésünkre. A gepida uralmat 568-ban az avarok

Pannonice. Scopul politicii romane a fost încă de pe vremea lui Cesar suprimarea centrelor de putere dacice, însă numai Traian a reușit învingerea dacilor conduși de Decebal și înființarea provinciei romane Dacia. Vestigiile epocii nu au fost încă identificate în hotarul satului Komlódtótfalu.

Nu cu mult timp după ocuparea Pannoniei de către romani, în regiunea situată între Dunăre și Tisa s-a insinuat o populație nomadă de origine iraniană, înlocuind-o pe cea dacică. Aceștia erau sarmati, un popor înrudit cu sciții. Pe parcursul secolelor petrecute pe aceste meleaguri s-au stabilizat treptat, renunțând la modul de viață nomad. Istoria lor în Bazinul Carpathic se caracterizează prin alternarea perioadelor pașnice cu cele de conflict cu romanii. Deseori făceau incursiuni de pradă pe bogatele teritorii ale provințialor romane, urmate aproape de fiecare dată de o campanie romană de pedepsire. În ciuda aparentei dușmăniei, între cele două popoare existau relații comerciale foarte serioase, dovedite de mulțimea vaselor importate, între ele și specificele *terra sigillata*, dar și de amforele, sticla, monede și bijuteriile romane. Granița de nord a teritoriului ocupat de sarmati nu este încă clarificată cu exactitate. Este cert că vecinii lor din partea de nord-est și est erau o populație formată din daci și germani. Izvoarele scrise ne informează că printre primele triburi germanice ajunse pe aceste meleaguri se numărău lugii și burii, iar la sfârșitul secolului al II-lea vandalii. Conform descoperirilor, obiectele

*Komlódtótfalu a III. katonai felmérésen
Komlódtótfalu pe harta celei de
a III-a ridicări militare
Komlódtótfalu in the 3rd Military Survey*

German dominance increased in our region in the 3rd and 4th centuries after the abandonment of Dacia in 271. The find material became uniform by the 5th century the start of the large population migrations generated by the Hun advance.

After a short Hun rule, the Gepids occupied the Great Hungarian Plain. We do not have enough data to determine who lived in the Upper Tisza region in this period. The Avars swept away the Gepid rule in 568, who occupied the entire interior territory of the Carpathian Basin. They determined the character of this area for centuries. Large settlements and cemeteries remained after them. The vessels seem to be monotonous for an outsider, while their goldsmiths applied wonderful patterns. According to former ideas, not they but the first Slav immigrants inhabited our region. It has since become clear that this theory does not stand the test. The finds of this period have not yet been found in our region but they can be expected, which will add important new data to the ethnic picture before the Hungarian Conquest.

söpörték el, akik megszállták a Kárpát-medence egész belső területét. Évszázadokra meghatározták a vidék jellegét. Nagy kiterjedésű telepek és temetők maradtak utánuk. Amíg az edényeik avatatlan szemnek egyhangú formákat mutatnak, addig ötvösművészettükben csodálatos mintákat alkalmaztak. Vidékünkön a korábbi elképzélések szerint nem ők, hanem az első szláv bevándorlók laktak. Ma már mindenki által világossá válik, hogy ez az elmélet nem tartható. A környéken a korszak leletei még nem fordultak elő, de várható előbukkanásuk, ami fontos új adatokat fog szolgáltatni a honfoglalás kor előestéjén az etnikai képmegrajzolásához.

Ugyanígy várhatjuk a honfoglalók emlékeinek előbukkanását, hiszen Csengerben és Csengersimán elkerültek Árpád népének első sírjai. Árpád-kori töredékek sokasága és szóródásuk jelzi Komlódtótfalu területének intenzív használatát. Kerámiát találtunk a következő dűlökön: *Első-forduló* és *környéke*, *Zagod*, *Becsky kúria környéke*, *Árok-sor*, *Kertek*. Középkori töredékeket találtunk a *Béres-dűlőn*, *Árok-soron*, a *Becsky kúria környékén*.

A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETE AZ Írott FORRÁSOKBAN

Mindkét település alapvetően egyutcás, soros elrendezésű szalagterekkel rendelkezik. Mivel a korai időszakban két külön községről van szó, ezért külön-külön tárgyalandók. Az írott forrásokban megjelenő

characteristice culturii lor materiale sunt vasele moderate cu mâna. Casele erau construite din lemn și adâncite în pământ. Mai târziu a apărut și ceramica modelată la roată de culoare cenușie, bogat ornamentată cu motive stampilate. În răspândirea ceramicii de acest gen au avut cu siguranță un rol și olarii Daciei, provincie română vecină. Una dintre cele mai mari așezări și totodată centrul de confecționare a ceramicii era situat în hotarul localității Csengersima. Inclusiv în vecinătatea satului Komlódtótfalu au fost identificate în mai multe locuri urmele culturii lor materiale: *Telkes-dűlő*, zona *Első-forduló*, *Pap-tag* și *Zagod*.

După ce romani au părăsit Dacia (în anul 271), în zona noastră s-a evidențiat din ce în ce mai mult prezența germanică, în special în secolele III–IV. În secolul al V-lea, la începutul migrației popoarelor generată de huni, vestigiile descoperite pe teritoriul nostru s-au uniformizat. După o scurtă dominație hună, puterea asupra Câmpiei Pannonice a fost preluată de gepizi. Despre locuitorii Bazinului Tisei Superioare nu avem încă suficiente date. Dominația gepizilor a fost înălțată în anul 568 de avari, când aceștia au ocupat Bazinul Carpatic. Prezența lor a marcat zona pe durata mai multor secole. În urma avarilor au rămas cimitire și așezări de mari dimensiuni. Vasele lor au forme monotone, însă orfevreria se remarcă prin modele minunate. În zona noastră, conform unor păreri mai vechi, nu s-au stabilit avarii, ci primele triburi slave. Astăzi, această teorie este

The appearance of the remains of the conquering Hungarians are also expected since the first graves of Árpád's people have already been found in Csenger and Csengersima. A multitude of shards and their distribution indicates that the area of Komlódtótfalu was intensively used. We have found shards in the following fields: *Első-forduló* and its environs, *Zagod*, the area of the *Becsky manor house*, *Árok-sor* and *Kertek*. Medieval shards were found in *Béres-dűlő*, *Árok-sor* and in the area of the *Becsky manor house*.

HISTORY OF THE SETTLEMENT IN THE WRITTEN SOURCES

Both settlements were linear villages with rows of strips of lands. As there were two separate villages in the early period, they will be separately discussed. The data in the written sources, especially in the early period, discuss changes in the landed properties and the occasionally ensuing litigations. In later periods, we can already learn about the life of the settlement from the registers of church visitations.

Tótfalu

The northern street of the modern settlement marks the place of the old Tótfalu. The village is first

Utcakép
Stradă
Street view

adatok – főleg a korai időszakokban – a birtokváltozásokat és az azokat esetenként követő peres eljárásokat taglalja. A későbbi időszakokban, főleg az egyházlátogatási jegyzőkönyvekből már ízelítőt kaphatunk a település életéből.

Tótfalu

A jelenlegi település északi utcája jelzi a régi Tót-falu helyét. Írott forrásokban a községet 1312-ben említik először a Csák nembeliek örökolt birtokaként. A település neve több formában megjelenik: *Thotfalu*, *Thotfalu*, *Tothfalu*, *Thothfalu*, *Dombo*. Kezdetben a falut még Dombónak nevezik (egészen a XV. század közepéig), mely név a szláv tölgy vagy tölgyes szóból ered. Későbbi neve népességének etnikumára utal. A Dombó névben megőrzött orrhang arra mutat, hogy a magyar nyelv ezt a földrajzi nevet a X-XI. század fordulóján már átvette, többen erre az időre teszik a település kialakulását. Kétségtelen, hogy az Árpád-korban már létezett: a településen a XII. században már a Csák nemzettség is birtokolt részeket.

Az első említésből derül ki, hogy egy megállapodás szerint „Nagy” Barc fia, Mihály ispán (a későbbi Darahi család őse) és fia, Péter ¼ részt kaptak az ispán unokaöccsének, Miklósnak birtokaiból, így Dombóból is. 1338-ban Géci László fiai – Darahi Péter, András és Csák bírói ítéletet is tartalmazó oklevélre hivatkozva – részt kértek Péter birtokaiból, aki szerint azonban ők csak leányágon lehetnének örökösök.

considerată depășită. În vecinătatea satului nu s-au identificat încă urme ale epocii, dar apariția lor este așteptată, în speranța furnizării de noi date privind perioada antemergătoare descălecatalui maghiarilor, inclusiv cele referitoare la componența etnică.

De asemenea, sunt așteptate descoperirile din perioada descălecatalui maghiarilor, mai ales că prezența lor în Csenger și Csengersima a fost deja confirmată. Primele morminte aparținătoare poporului lui Árpád, multimea fragmentelor de ceramică dovedesc locuirea intensă a teritoriului comunei Komlódtótfalu în această perioadă. Fragmente ceramice au fost descoperite în Első-forduló și zona învecinată, Zagod, la curia Becsky și în împrejurime, Árok-sor, Kertek. Materiale din evul mediu au fost identificate în Béres-dűlő, Árok-sor, curia Becsky și în împrejurime.

ISTORIA LOCALITĂȚII ÎN IZVOARELE SCRISE

Loturile dreptunghiulare, așezate liniar ale celor două sate formează o singură stradă. Deoarece localitatea de astăzi era pe vremuri împărțită în două sate independente, vom trata și noi astfel istoria sa. Datele izvoarelor scrise – mai ales în perioadele mai timpurii – se referă în primul rând la schimbări de proprietate și la procesele legate de aceste evenimente. Mai târziu, din conscripțiile bisericești putem afla secvențe din viața acestor sate.

mentioned in a written source in 1312 as the inherited estate of the Csák clan. The name of the settlement appears in several forms: *Thotfalw*, *Thotfalu*, *Tothfalu*, *Thothfalw*, *Dombo*. Initially the village was called *Dombo* (until the middle of the 15th century), which came from the Slavic word meaning oak or oak forest. The later name indicates the ethnicity of the inhabitants.

The nasal sound in the name Dombó suggests that the Hungarian language already adopted this geographical name at the turn of the 10th-11th centuries, and so certain theories date the establishment of the settlement from this time. The village certainly existed in the Árpádian Period: the Csák clan already owned estates in the 12th century.

The first mentioning tells that according to an agreement, Barc "the Great"'s son county head Mihály (the forefather of the later Darahi family) and his son Peter got $\frac{1}{4}$ part of the estates of the county head's nephew Miklós, including Dombó. In 1338, László Géci's sons Péter, András and Csák Darahi demanded a part of Péter's estates referring to a document containing a judgement but according to Péter they could only inherit by the female line.

According to a document from 1339, the settlement belonged to Csák's and Mihály Darahi's sons' estate, which was adjacent to Komlód. Péter's son

János Kázmér 6 garasosa 1662-ből, a falu belterületéről
Monedă de 6 groși emisă în 1662
de Jan Kazimierz, descoperită în sat
János Kázmér's 6 garas coin from 1662,
from the inner territory of the village

A település egy 1339-ben kelt oklevél szerint Darahi Mihály fiai és Csák birtokához tartozott, mely Komlóddal határos. Péter fia és unokája – mindkettő János – eskütársak voltak 1356-ban Börvelyi András és Csaholyi Sebestyén perében. Az idősebb Darahi János 1359-ben nádori ember, 1374-ben kijelölt királyi ember volt a Jánkiak és az Egriek perében, 1390-ben Rozsályi Kálmán ellen idézték be. János másik fiát, Istvánt 1375-ben a Darahi Csák Miklós megölésével vágolták meg. Később – 1388-ban – a családnak ez az ága dombói telkeiknek a felét testvéri szeretetből Tyukodi Istvánnak adományozták. 1373-ban a Potur János által elzálogosított szatmári birtokok felébe Piliskei Istvánt iktatták be.

1402-ben Sclavus Györgytől – aki Csáki Miklós vajdának egyik jobbágya – 10 szatmári forintot tulajdonítottak el. Csáki Györgyöt ezen a birtokán idézik meg távollétében 1420-ban.

Dombói Demeter és István (1405, 1409), valamint István fiai: János 1409-ben, és Demeter 1415-ben kijelölt királyi emberek voltak. 1428-ban Dombói Demeter és három fia az itteni birtokrészüket a kúriával és a malommal együtt 50 királyi forintért örökbe adták ifjabb Csáki Istvánnak és fiának. A következő évben a fiú (szintén István) panaszt emelt, mert Meggyesi Simon familiárisai tótfalusi jobbágayait elhurcolták, valamint több kárt is okoztak.

István rokonai – Darahi János, Damján és László – 100 forintért tótfalusi és géci birtokaikat Piliskei

Tótfalu

Partea nordică a străzii satului actual o reprezintă locul în care a funcționat odinioară așezarea Tótfalu. Prima atestare documentară datează din 1312, unde satul este menționat ca posesiune moșnenită de membrii neamului Csák. Numele așezării apare în mai multe variante: *Thotfalw*, *Thotfalu*, *Tothfalu*, *Thothfalu*, *Dombo*. La început satul a fost numit Dombó (până la mijlocul secolului al XV-lea), etimologia acestei denumiri provinind din cuvântul stejar sau stejăriș în limba slavă. Denumirea mai recentă face referire la etnia populației din localitate. Păstrarea articulării nazale din denumirea de Dombó indică posibilitatea ca limba maghiară să fi preluat această denumire geografică deja la turnura secolelor X-XI, mulți datând inclusiv formarea așezării în această perioadă. Putem afirma fără îndoială că satul exista deja în perioada arpadiană, în secolul al XII-lea unele părți ale așezării fiind în proprietatea neamului Csák.

Din prima atestare documentară aflăm că, pe baza unei înțelegeri, „*fiul lui Nagy' Barc, comitele Mihály (strămoșul familiei Darahi) și fiul său Péter primesc ¼ din proprietățile lui Miklós, nepotul comitelui, și astfel și din Dombó*”. În 1338, invocând decizia judecătoarească, fiu lui László Géczi – Péter Darahi, András și Csák cer o parte din proprietățile lui Péter, însă acesta declară că pretendenții ar avea drept de moștenire doar pe linie feminină.

and grandson, both named János, were jurors in András Börvelyi and Sebestyén Csaholyi's lawsuit in 1356. János Darahi the elder was the palatine's man in 1359 and the appointed man of the king in 1374 in the lawsuit of the Jánkis and the Egris, and he was summoned as a witness against Kálmán Rozsály in 1390. János' other son István was accused of Miklós Darahi Csák's murder in 1375. Later in 1388, this branch of the family gave half of their Dombó lots to István Tyukodi out of fraternal affection. In 1373 István Piliskei was registered as the owner of half of the Szatmár estate mortgaged by János Potur.

In 1402, 10 Szatmár forints were stolen from György Selavus who was Voivod Miklós Csáki's villein. György Csáki was summoned in his absence in this estate in 1420.

Demeter and István Dombói (1405, 1409) and István's sons János in 1409 and Demeter in 1415 were appointed king's men. Demeter Dombói and his three sons sold the local estate part with the mansion and the mill for 50 royal forints to the younger István Csáki and his son. Next year the son (also István) complained that Simon Meggyesi's friends kidnapped his villeins in Tótfalu and caused various damages.

*A református templom és kápolna
Biserica reformată și capela
Calvinist church and chapel*

Istvánnak zálogosították el, ennek ellenére 1431-ben beiktatták őket az ekkor már *Tótfaluk*ént (már 1420 és 1428-ban is említik így „Dombo al. nom. Thotfalw”) nevezett falu már idegen kézben lévő birtokába, amit a Piliskeiek géci falunagya természetesen ellenzett. Darahi János és Damján, valamint László egy évvel azelőtt emelt panaszt Peleskei István ellen, mert az géci és tótfalusi jobbágyaival kivágatta a vizsolyi részen fekvő erdejüket. 1429-ben a falu másik felében Zsigmond király új adomány címén megerősítette Csaholyi Jánost és Lászlót.

Egy 1436-ban kelt oklevél alapján Csáki László vajdának és Mihálynak volt itt birtoka egy kétkerekű malommal (hajómalmok egészen a XX. század elejéig működtek) a Szamoson, melyből a részét követelte Piliskei Csáki István özvegye és árvája.

1450-ben Csáki Ferenc székely és bihari ispán ide-tartozó jobbágyait nővérének: Katalinnak és nővére férjének: Perényi János ugocsaí ispánnak adta át. Egy esztendővel később Csáki Erzsébet ez ellen tiltakozott. 1454-ben sikerült a családi vitát lezárni, mely szerint Csák Ferencnek és gyermekéinek Szatmár megyei birtokait – így Tótfalut is, a Szamoson lévő kétkerekes malommal együtt – elcseréltek a rokon Szántói Bekcs fiainak (László, Péter és Dénes) Bihar és Kraszna megyei tulajdonaival. Ekkor Piliskei Csáki Ferenc leányai beiktatták magukat a tótfalusi birtokukba hitbér és hozomány címén.

Satul apartinea în 1339, conform unui document, de domeniul lui Mihály Darahi și al fiului său Csák, și se învecina cu Komlód. Împreună cu fiul și nepotul său – ambii numiți János – Péter a îndeplinit în 1356 rolul de jurat în procesul lui András Börvelyi și Sebestyén Csaholyi. János Darahi senior a fost în 1356 reprezentantul palatinului, în 1374 reprezentantul regelui în procesul dintre familiile Jánki și Egri, iar în 1390 a fost citat împotriva lui Kálmán Rozsály. Celălalt fiu al lui János a fost acuzat în 1375 cu uciderea lui Miklós Darahi Csák. Mai târziu, în 1388, acestă ramura a familiei a donat din *dragoste fraternală* jumătate a posesiunilor din Dombó lui István Tyukodi. În 1373, István Piliskei a fost pus în posesie asupra jumătate a proprietăților sătmărene zălogite de János Potur.

În anul 1402, lui György Sclavus, iobagul voievodului Miklós Csáki, i-au fost furăți 10 florini sătmăreni. György Csáki a fost citat în absență în 1420, la adresa de la acest domeniu.

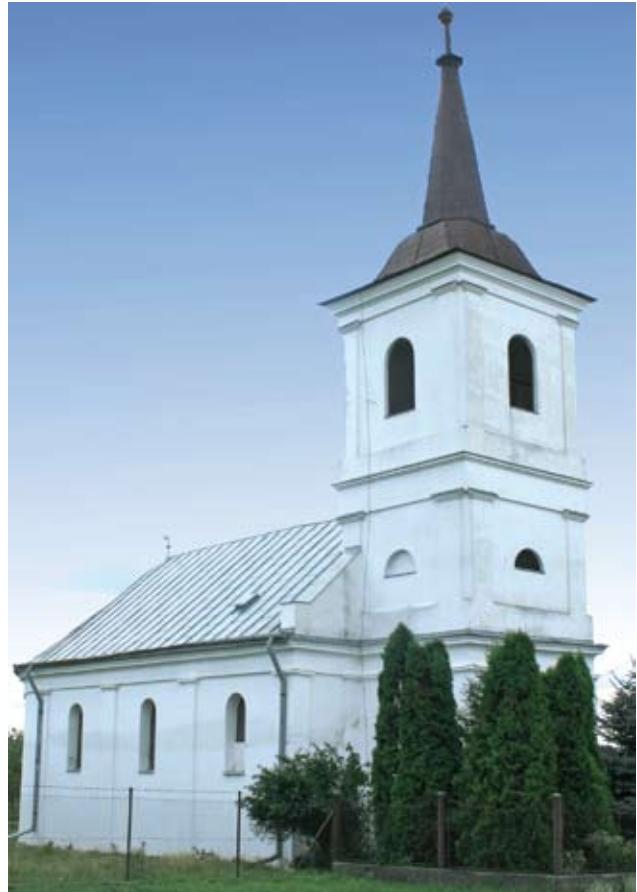
Demeter și István Dombói (1405, 1409), precum și fiia lui István: János în 1409, și Demeter în 1415 au jucat rolul de oameni ai regelui. În 1428, Demeter Dombói și cei trei fii ai săi și-au vândut partea de moșie și curia, împreună cu o moară, lui István Csáki și fiului său. În anul următor, fiul său (tot István) a depus o plângere, relatând că familiarii lui Simon Meggyesi i-au răpit iobagii din Tótfalu.

Rudele lui István – János, Damján și László Darahi – au zălogit lui István Piliskei pentru 100 de florini

István's relatives (János, Damján and László Darahi) mortgaged their estates in Tótfalu and Géc to István Piliskei for 100 forints, nevertheless, in 1431 they were registered as owners of the estate in the village already called *Tótfalu* (it is also mentioned as „Dombo al. nom. Thotfalw” already in 1420 and 1428), which had by that time been owned by someone else and so the head of Géc village of the Piliskei family naturally protested. János and Damján and László Darahi had raised complaints against István Peleskei a year before because he had his villeins from Géc and Tótfalu fell their forests in Vizsoly. In 1429, King Sigismund confirmed János and László Csaholyi in the possession of the other half of the village in the form of a new royal grant.

According to a document from 1436, Voivod László Csáki and Mihály Csáki had lands here with a two-wheel mill (ship mills worked until the early 20th century) on the Szamos, from which István Piliskei Csáki's widow and orphan demanded their share.

In 1450, Ferenc Csáki county head of the Székely lands and Bihar passed his local villeins to his sister Katalin and his sister's husband János Perényi county head of Ugocsa. A year later, Erzsébet Csáki protested against it. In 1454 the family feud was finally terminated. Accordingly the estates of Ferenc Csáki and his children in Szatmár county, including Tótfalu and the two-wheel mills on the Szamos, were exchanged for the possessions of their relatives, Bekes Szántói's

*Református templom
Biserica reformată
Calvinist church*

Dombói Mihály özvegye, Margit szerzett birtokait a tasnádi egyházra és Rápolti László scholaris-ra hagyta, mely szerződést Szántói Bekcs Dénes fiaival 1468-ban kötötték meg. A cserének tényleges létrejötét bizonyítja, hogy 1498-ban Darahi Kristóf és János megengedte Becsk Lászlónak és Jánosnak, hogy nagygéci, tótfalusi és komlódi jobbágyaik barmaikat és disznaikat Darahon és Vizsoly pusztán legeltessék.

Komlód

Az egyesülés előtti Komlód a jelenlegi falu déli részéhez tartozik. Neve a komló növénynévnek -d képzős származéka. A forrásokban 1337-ben jelenik meg először. Egy Pesty Frigyes által lejegyzett helyi legenda szerint a két faluból csupán Tótfalu létezett. A déli végében volt egy rész, ahol komló termett, s ide költözött a tulajdonos, Komlódi Miklós és háza népe, így alakult ki a település. A falu neve *Kumlod*, *Komloud*, *Komlud*, *Komlod* formában jelenik meg.

Első említése ennek a kisnemesi falunak Benedek fiának, Bálintnak a nevében tűnik fel, aki a Csák nembeli Pál elleni perben szerepelt. Ekkor 22 budai márkat vett fel urától a Káta nembeli Csaholyi Jánostól, hogy kiválthassa az országbírótól, a pervesztes Darahi, Dombói Péter fiainak komlódi birtokait. 1338-ban azonban Darahi Péter beperelte őt, de mivel nem jelent meg, ezért az országbíró az akkori szokásos bírsággal marasztalta el. Egy évvel később már Csengeri (Csaholyi) „Nagy” Jánosé a falu fele, melyet

prorietătile din Tótfalu și Géc, însă, în ciuda acestui fapt, în 1431 au fost puși în posesia moșiei deja numite Tótfalu (în 1420 și în 1428 menționată în forma „Dombo al. nom. Thotfalw”) aflată în proprietatea altuia, demers contestat de familia Piliskei din Géc. Cu un an înainte, János, Damján și László Darahi au formulat o plângere împotriva lui István Peleskei, care a defrișat cu ajutorul iobagilor săi din Géc și Tótfalu pădurea lor, situată în hotarul dinspre Vizsoly. În 1429, regele Sigismund a confirmat proprietatea lui János și László Csaholyi cu titlul de noua donație, asupra celeilalte jumătăți a satului.

Conform unui document emis în 1436, László și Mihály Csáki dețineau în localitate terenuri și o moară cu două roți pe Someș (mori plutitoare au funcționat până la începutul secolului al XX-lea), iar din aceste bunuri și-au revendicat partea văduva și fiica lui István Piliskei Csáki.

În 1450, Ferenc Csáki, comite al secuilor și de Bihor, a renunțat la iobagii săi din localitate în favoarea surorii sale Katalin și a soțului ei, János Perényi, comite de Ugocea. În anul următor, Erzsébet Csáki a protestat împotriva acestei decizii. Familia a ajuns la o înțelegere abia în anul 1454: proprietăile sătmărene ale lui Ferenc Csáki și ale copiilor săi, printre altele Tótfalu cu cele două mori, au fost schimbată pe proprietătile din comitatele Bihor și Crasna ale fiilor lui Bekcs Szántói (László, Péter și Dénes). Cu această ocazie, fiicele lui Ferenc Piliskei Csáki au fost puse în

sons (Lászó, Péter and Dénes) in Bihar and Kraszna counties. On this occasion, Ferenc Piliskei Csáki's daughters had themselves registered as the owners of the Tótfalu estate by the right of dower and dowry.

Mihály Dombói's widow bequeathed her landed perquisitions to the Tasnád church and László Rápolti scholaris, which contract was signed with Dénes Szántói Bekes' sons in 1468. The realisation of the exchange is proved by the fact that in 1498 Kristóf and János Darahi afforded László and János Becsk that their villeins in Nagygéc and Komlód graze their cattle and pigs in Darah and Vizsolypuszta.

Komlód

Before the fusion, Komlód belonged to the southern part of the modern village. Its name is the suffixed derivate of the name of the hop plant. It first appeared in a written source in 1337. According to a local legend recorded by Frigyes Pesty only Tótfalu existed from the two villages. There was a field in its southern part where hop was cultivated, and the owner Miklós Komlódi and his household settled here: this is how the settlement was established. The name of the village appears in the forms *Kumlod*, *Komloud*, *Komlud*, *Komlod*.

*A református templom mennyezete
Bolta bisericii reformatie
Ceiling of the Calvinist church*

Darahi Péter és Csák tiltakozása ellenére tudott megvenni.

1355-ben Komlódi „Vörös” Miklós – akit korábban latorság vádjával elmarasztaltak Darahi Péterrel szemben, majd kegyelmet kapott – Csomaközi Márton két 60 forint, Solymosi László egy 16 forint értékű, Óvári Istvánnak pedig további négy lovát lopta el. 1367-ben kelt panasza szerint Darahi Miklós az ő itteni birtokán erőszakoskodott: gabonát vitt el.

1372-ben Komlódi György és László megtiltotta a Komlód felét zálogban birtokló Csák fia Miklósnak, Darahi Máténak, valamint mindenki másnak, hogy az őt illető birtokot használhassák. 1375-ben kelt oklevél szerint Komlódi György volt Darahi Csák Miklós meggyilkolásának egyik vizsgálója, Komlódi Fábián pedig az áldozat egyik közbenső szomszédja.

Zsigmond király új adomány címén megerősítette Csaholyi Jánost és Lászlót e birtokrészben 1429-ben. Garai Miklós nádor 1431-ben visszaitélte Komlódi Csák Lászlónak Komlód felét, az utolsó Komlódi (Bereck) részét. 1465-ben Csák Mátyás falubeli birtokát 400 aranyforintért Szántói Becsk Péternek zálogosította el, később a család királyi adománylevele is szerzett birtokaihoz. 1511-ben a Becsk család szerezte meg Várdai Györgytől az egész falurészt és az ő, illetve leányágon a Szőke családé volt.

A település közel feküdt a szatmári várhoz, ezért az évszázadok során a pestis mellett a török, tatár, német portyázó hadak támadásainak gyakran ki volt téve.

posesia moșiei lor din Tótfalu cu titlu de daruri și de zestre.

Văduva lui Mihály Dombói, Margit, a lăsat moștenire proprietatile sale dobândite bisericii din Tășnad și lui László Rápolti scholaris, contractul fiind încheiat cu fiili lui Szántói Dénes Bekcs în 1468. Realizarea schimbului atestă faptul că Kristóf și János Darahi au permis în 1498 lui László și János Becsk ca iobagii lor din Tótfalu și Komlód să-și scoate vitele și porcii la păscut în Darah și la pusta din Vizsoly.

Komlód

Fosta localitate Komlód reprezintă partea sudică a satului actual. Denumirea formată cu sufixul „d”, provine din numele plantei hamei (komló). În izvoarele scrise apare pentru prima dată în 1337. După o legendă notată de Frigyes Pesthy, din cele două sate vecine inițial exista doar Tótfalu. În capătul sudic a satului era un teren unde se creștea hamei, proprietarul Miklós Komlódi s-a mutat aici cu familia și astfel s-a format așezarea. Numele satului apare în diferite forme: *Kumlod, Komloud, Komlud, Komlod*.

Prima atestare a acestui sat de mici nobili apare ca parte a numelui lui Bálint, fiul lui Benedek, amintit în procesul împotriva lui Pál din neamul Csák. Atunci Bálint a împrumutat 22 de mărci de Buda de la stăpânul său, János Csaholyi din neamul Káta, pentru a răscumpăra de la palatin posesiunile din Komlód ale fiilor lui Péter Dombói și ale lui Darahi,

The first mentioning of the village inhabited by the gentry appeared in Benedek's son Bálint's name, who is mentioned in a lawsuit against Pál of the Csák clan. He received 22 Buda marks from his lord, János Csaholyi of the Káta clan to redeem from the Lord Chief Justice the estates of Komlód of Péter Dombói's sons, the Darahi who had lost the lawsuit. Nevertheless, Péter Darahi sued him in 1338 but as he did not appear, the Lord Chief Justice convicted him to the penalty that was habitual at that time. A year later, half of the village already belonged to János Csenger (Csaholyi) the "Great", which he had bought despite Péter and Csák Darahi's protest.

In 1355, Miklós Komlódi "the Red" – who had earlier been convicted for robbery against Péter Darahi and had later received pardon – stole Márton Csomaközi's two horses to the value of 60 forints, László Solymosi's horse valuing 16 forints and István Óvári's four horses. According to his complaint dated from 1367, Miklós Darahi committed violence in his local estate: he seized corn.

In 1372, György and László Komlódi prohibited that Csák's son Miklós, Máté Darahi who owned half of Komlód in mortgage or anybody else would use their land. According to a document from 1375, György Komlódi was one of the persons who

Népi lakóház
Casă țărănească
Peasant house

Az 1607. november 9-én Óváriban tartott szatmári megyegyűlés határozata szerint negyednapra a kóborló, fosztogató hajdúk ellen felállított megyei se-regnek Tótfaluhoz, Komlódhoz és Becshez kellett gyülekeznie 100 forintos bírság terhe mellett.

A két falu egyesítésének időpontja bizonytalan, talán már a XV–XVI. század fordulóján megtörtént, de az biztosnak tűnik, hogy a címerben is látható 1786-os adatánál (*Komlat-Tóthfalu*) régebben. Létezik a két falunak egy 1720-ból keltezett közös irata, melyben a település *Komlod Thott Falu*-ként szerepel.

Népessége a következőképpen alakult: 1784-ben 412, 1801-ben 346, 1877-ben 335 fő, melyből 49 gyermek járt iskolába. 1893-ban már 678 lakos élt 105 házban, 1920-ban 618 1143 kataszteri hold területen. 1951-ben 924, 1967-ben 1013, 1993-ban pedig 57 házban 102 lélek, 2001-ben 106, 2009-ben 110.

MŰEMLÉKEK A KÖZSÉGBEN

A református templom

A XVII. század végén már biztos, hogy volt a falunak református temploma, amit alátámaszt egy 1696-ban kelt oklevél: „*Istorum omnium Templa calvinistae administrant*”. A reformáció a szomszédos Csengerből juthatott a faluba, melynek terjedésében további nagy szerepet játszott, hogy a település legnagyobb birtokosa is ezt a vallást gyakorolta. A református

care a pierdut procesul. În 1338 el a fost dat în judecată de Péter Darahi, însă nu s-a prezentat și palatinul I-a sănctionat conform legii. Cu un an mai târziu, jumătate din sat a intrat în posesia lui János Csengeri (Csaholyi) „Nagy”, care a reușit să dobândească această parte în ciuda protestelor lui Péter și Csák Darahi.

Miklós Komlódi „Vörös”, cel care fusese deja condamnat într-un proces cu Péter Darahi, a furat în 1355 doi cai în valoare de 60 de florini de la Márton Csomaközi, unul în valoare de 16 florini de la László Solymosi, iar de la István Óvári patru cai. Tot el îl reclamă în plângerea din 1367 pe Miklós Darahi, care a furat cereale de pe proprietatea sa.

În 1372, György și László Komlódi interzic celor care au folosit jumătatea zălogită a satului Komlód, adică lui Miklós, fiul lui Csák, lui Máté Darahi și tuturor celor implicați să le mai folosească moșia. Dintr-un document emis în 1375 reiese că unul dintre investigatorii uciderii lui Miklós Darahi Csák a fost György Komlódi, iar Fábián Komlódi era unul dintre vecinii victimei.

În anul 1429, regele Sigismund a confirmat proprietățile lui János și László Csaholyi cu titlul de noua donație. Palatinul Miklós Garai a decis în 1431 să înapoieze jumătate a moșiei Komlód, partea ultimului Komlódi (Bereck), lui László Komlódi Csák. În 1465, Mátyás Csák a zălogit pentru 400 de florini de aur posesiunile sale din sat lui Péter Szántói Becsk. Mai

examined Miklós Darahi Csák's murder and Fábián Komlódi was one of the neighbours of the victim.

In 1429, King Sigismund affirmed János and László Csaholyi in this part of the estate in the form of a patent. Palatine Miklós Garai returned half of Komlód, the share of the last Komlódi (Bereck) to László Komlódi Csák. In 1465 Mátyás Csak mortgaged his estate in the village to Péter Szántói Becsk for 400 gold forints and later the family obtained a patent to the estate. In 1511 the Becsk family got the entire village from György Várdai, which belonged to him and to the Szőke family on the female line.

The settlement lay close to the castle of Szatmár so it often suffered from the attacks of Turkish, Mongol and German looting troops, not to mention pestilence.

On November 9, 1607, according to the decision of county assembly held in Óvári, the county troops organised against the looting 'hajdú' groups had to gather in four days at Tótfalu, Komlód and Becs against a penalty of 100 forints.

The date of the fusion of the two villages is uncertain. It perhaps already happened at the turn of the 15th-16th centuries, but it certainly took place earlier than the date 1786 indicated the coat-of-arms (*Komlat-Tóthfalu*). There is a joint document of the two villages from 1720, in which the settlement is mentioned as *Komlod Thott Falu*.

*Harmónium a református templomban
Armoniul bisericii reformate
Harmonium in the Calvinist church*

egyházlátogatási jegyzőkönyvekből számtalan, elég részletes képet kaphatunk az közösség viselt dolgairól.

1781-ben Vecsei István lelkészsége alatt kapott a község területet Becsky István és Lászlótól a két helység között, valamint helytartótanácsi engedélyt az új templom megépítésére, mely 1784-re fából készült el a református eklézsia költségén. A templomhoz cínterem, vagyis temetőkert tartozott, melybe legtöbbször gyümölcsfákat ültettek. Ingó vagyona, amely 1790 óta a parókiához tartozik a következő:

- két egymástól kissé különböző Sátros abrosz,
- egy narancsszínű selyemkendő, melyet ifj. Erdős Jánosné ajándékozott,
- egy fehér kis kendő, melynek széleit kék és sárga selyemmel varrták meg,
- egy vörös selyemmel és arannyal megvarrott szélű fehér kendő
- és egy másik hasonló régebbi darab,
- egy kék Tafota sárga selyem rojtos kendő, mely Pápai Erzsébet ajándéka,
- egy Atłasz kendő, melynek szélei vörös és zöld, közepe pedig apró virágokkal van kivarrva, ezt Farkas Karikás ajándékozta,
- egy besztercebányai próbajeggyel ellátott, 10 cm magas, poncolt felületű ezüstpohár, oldalán véssett szarvassal és a következő felirattal:
„*Hatta Isten dicsőségére Kedves Fodor Mihály Úr hites feleségével Erdélyi Kata asszonnyal*” (az alján),

târziu, familia și-a procurat și o diplomă regală de donație pentru proprietăți. În 1511, familia Becsk a obținut tot satul de la Várdai György, Komlód rămânând în posesia lor și, pe linie feminină, a familiei Szőke.

Așezarea era amplasată aproape de cetatea Sătmărlui, iar din acest motiv pe parcursul secolelor a fost expus foarte des și atacurilor otomane, tătare sau germane, și epidemiielor de ciumă.

Adunarea Comitatului Satu Mare, convocată la Oar în 9 noiembrie 1607, a decis ca, în termen de patru zile, armata comitatului să se prezinte la Tótfalu, Komlód și Becs, ca să ia măsuri împotriva haiducilor jefuitori. În cazul neprezentării, sancțiunea prevăzută era de 100 de forinți.

Data unificării celor două sate este incertă, putând fi plasată încă la turnura secolelor XV-XVI, însăoricum mai devreme decât 1786, anul marcat pe stema localității *Komlat-Tóthfalu*. Există un document redactat în comun de cele două sate datând din 1720, unde așezarea figurează sub denumirea *Komlod Thott Falu*.

Statistica demografică arată astfel: în 1784 satul avea 412 locuitori, în 1801 346, în 1877, 335 de locuitori, din care 49 copii școlari. În 1893 au trăit 678 de persoane în 105 case, în 1920, 618 persoane, iar suprafața totală a satului era de 1143 iugăre. În 1951 s-au înregistrat 924 de locuitori, în 1967, 1013 locuitori, iar în 1993 numărul de persoane era de 102, iar

Its population developed in the followings: 412 inhabitants in 1784, 346 in 1801 and 335 in 1877, from which 49 were schoolchildren. Already 678 inhabitants lived in 105 houses in 1893 and 618 inhabitants on a territory of 1143 cadastral yokes in 1920. In 1951 924 inhabitants, in 1967 1013 inhabitants while in 1993 102 inhabitants lived in 57 houses. In 2001 106 inhabitants were counted and 110 inhabitants in 2009.

MONUMENTS IN THE VILLAGE

Calvinist church

The village certainly had a Calvinist church already in the late 17th century, which is supported by a document from 1696: „*Istorum omnium Templorum calvinistae administrant*”. Reformation probably arrived in the village from the neighbouring Csenger, and the fact that the largest landowner followed this belief must also have largely contributed to its acceptance. Numerous, fairly detailed data can be read about the affairs of the community in the church visitation records.

In 1791, when István Vécsei was the priest, the village got a territory between the two settlements from István and László Becksy, and the council of the governor-general authorized the building of a new church, which was made from wood at the expense of the Calvinist congregation in 1784. A churchyard also belonged to it in which generally fruit trees were

A római katolikus kápolna
Capela romano-católica
Roman Catholic chapel

*„Kedves Gyermeket Fodor Ilona As. Jóságábul
a Komlód Tótfalusi Református Ecclesiához ezen
Pohárt Anno 1723 Die 10 Februari.”*

- Egy ón kanna, és két ón tányér az egyiken a következő véséssel: „Csernátoni György, Vajda Mária adta Isten ditsössége rére Komlod Tothfalusi Ekklesiának A: D: 1711.”
- Egy keresztelő kanna és két tányér,
- egy 50 fontos kis harang, melyet a földadományozó urak biztosítottak.

1809-ben a következő birtokok tartoztak a parókiához:

- Komlódi-fordulón két ötvékás, egyik Komlódkertalaján, a másik Kenderes-kert mellett, mely mindig is ide tartozott (1 hold föld kb. 4,5 vékás, ami 1600 négyszögöl, vagyis 5754 m²),
- a Középső-fordulón egy öt- és egy hatvékás,
- a Simai fordulón három öt- és egy hatvékás,
- a Kenderes kertben egy háromvékás, melybe - nevéből is adódóan - kendert vetettek,
- a Réten pedig két kis kaszáló.

A lelkészi fizetés a következő volt 1874-ben:

30 köböl tiszta búza, 90 forint készpénz, 10 öl kemény tűzifa, 18 hold 457 négyszögöl szántható terület, 398 négyszögöl kenderföld, valamint a parókia földje. A keresztelésért, esketésért, halott búcsúztatásért külön pénzt kellett fizetni.

A tanítói fizetés valamivel kevesebbre rúgott:

12 köböl tiszta búza, 26 forint készpénz, 5 öl kemény

numărul de case de 57. În 2001 locuiau la Komlódtót-falu 106 persoane, iar în 2009, 110.

MONUMENTELE COMUNEI

Biserica reformată

La sfîrșitul secolului al XVII-lea, satul avea cu siguranță o biserică reformată, atestată de un document emis în 1696: „*Istorum omnium Templorum calvinistae administrant*”. Se presupune că reforma religioasă s-a răspândit în sat dinspre Csenger, iar în proliferarea noii religii a avut un rol deosebit cel mai important moșier al localității, care devenise protestant. Procesele verbale ale vizitațiilor canonice păstrează relatări detailate privind viața comunității în acea perioadă.

În 1781, în timpul preotului István Vecsei, comunitatea a primit de la István și László Becsky un teren amplasat între cele două sate și autorizație de la sfatul gubernial pentru construirea unei noi biserici, care până în 1784 a fost ridicată din lemn, din banii parohiei reformate. Lângă biserică funcționa și un cimitir, unde erau plantați și pomi fructiferi. În 1790, bunurile mobile aparținând parohiei erau:

- două fețe de masă, puțin diferite una față de cealaltă, pentru Sfânta Cuminecătură,
- un acoperământ din mătase portocalie, donația soției lui János Erdős jr.,
- un acoperământ mai mic, ale căruia margini sunt brodate cu mătase albastră și galbenă,

planted. The mobile property, which has belonged to the parish since 1790, contains the following items:

- two slightly different so-called “Sátros” tablecloths,
- an orange small scarf, the edges of which were trimmed with blue and yellow silk,
- a white scarf trimmed with red silk and gold threads,
- another similar but older item,
- a blue “Tafota” tasselled, yellow silk scarf, a gift from Erzsébet Pápai,
- an “Atlasz” scarf trimmed with red and green and decorated with embroidered tiny flowers in the centre. A gift from Farkas Karikás,
- a 10 cm high silver cup of punched surfaces bearing a mark from Besztercebánya. An engraved stag can be seen on its side with the following inscription *“Left to God’s glory by Kind Squire Mihály Fodor and his wife Kata Erdélyi”* (on the bottom) *“The kind children Ilona Fodor gave this Cup by Charity to the Calvinist Congregation of Komlód Tótfalu on February 10, 1723.”*
- a tin jug and two tin plates, one bearing the following engraving: *“György Csenátoni, Mária Vajda gave it in God’s glory to the congregation of Komlód Tótfalu in 1711.”*
- a baptismal jug and two plates,
- a small bell weighing 50 pounds, which was

A római katolikus kápolna belső tere
Interiorul capelei romano-catolice
Interior of the Roman Catholic chapel

tűzifa, 2 hold szántó és egy kétvékás kenderföld, a temető fűtermésének $\frac{1}{3}$ -a, (másik $\frac{2}{3}$ a lelkészé). Tandíjban járt még továbbá 45 forint, ugyanannyi csirke és csöves tengeri.

A ma is használt templomot – mely a kertben szabadon álló, homlokzat előtti egytornyos, egyszerű, késő klasszicista műemlék – 1855-ben építették téglából, Márk Ferenc lelkészszége idején. A templom 23 méter hosszú és 9,5 méter széles egyhajós alaprajzú, félköríves szentélyzáródású épület. A toronyban 1874-ben volt egy másfél mázsás és egy 80 fontos harang. A kisebbiken a következő felirat volt: „*Ave Maria, gratia plena*”. Anyakönyvük kettő volt ekkor, egyiket 1790-ben, másikat 1839-ben kezdték meg. A parókiális pecséten az 1833-as dátum szerepelt.

A templomhoz tarozott egy $19 \times 7,6$ m alapterületű paplak, kamara, kemence és egy istálló. A templomot 1911-ben renoválták és új berendezést kapott. Külön emléést érdemel övv. Szabó Imréne 1936-os ajándéka, a harmónium. Orgonával nem rendelkezik. Belső famennyezetét és a karzatot kék festés borítja, melynek közepén felirat olvasható:

*„Minden imát a mennyezet,
Istenhez fel Mennybevezet
Ki bút és bánatot hoz fel
It bizonyos enyhejét lel
és ki segélyt vagy áldást kér
A házához megáldva tér.”*

- un acoperământ brodat pe margini cu mătase roșie și aurie,
- o altă bucată asemănătoare, mai veche,
- un acoperământ din tafta galbenă cu franjuri de mătase, donația lui Erzsébet Păpăi,
- un acoperământ din atlas, brodat pe margini cu roșu și verde, iar în mijloc cu flori mărunte. Donația lui Karikás Farkas,
- un pahar de argint cu înălțimea de 10 cm, prevăzut cu marcă de Banska Bistrica, ornamental cu un cerb incizat și cu următoare inscripție: „*Hatta Isten dicsőségére Kedves Fodor Mihály Úr hites feleségével Erdélyi Kata asszonnyal*” (az alján), „*Kedves Gyermek Fodor Ilona As. Jóságábul a Komlód Tót falusi Református Ecclesiához ezen Pohárt Anno 1723 Die 10 Februari.*” („*A lăsat pentru Slava Domnului Mihály Kedves Fodor cu soția sa Kata Erdélyi*” (jos), „*Au donat acest pahar copiii Kedves prin bunăvoie lui Fodor Ilona Bisericii Reformate din Komlód Tót falu Anno 1723 Die 10 Februari.*”),
- O cană și două farfurii de cositor, pe una dintre ele inscripția: „*Csernátoni György, Vajda Mária adta Isten ditsössége Komlod Tothfalusi Ekklesiának A: D: 1711.*” (“*Au donat György Csernátoni, Mária Vajda pentru slava Domnului Bisericii din Komlod Tothfalu A: D: 1711.*”)
- O cană pentru botez și două farfurii
- Un clopot mic de 50 de funt, asigurat de donatorii terenului

donated by the same gentlemen who had donated the land.

In 1809 the parish had the following lands:

- two fields of five bushels, one at Komlód-kertlája, the other at Kenderes-kert, which had always belonged there (1 cadastral yoke equals about 4.5 bushels or 5754 m²).
- a field of 5 bushels and another one of 6 bushels in Középső-forduló.
- three fields of five bushels and one of six bushels in Simai forduló,
- a field of three bushels in Kenderes kert, where hop was planted and
- two small hayfields in Rét.

The income of the priest contained the followings in 1874: 30 vats of clear wheat, 90 forints cash, 10 cords of hard firewood, 18 cadastral yokes and 17512 square feet arable land, a hop field of 15251 square feet and the field of the parish. Extra fees had to be paid for baptising, marrying and the last honours.

The income of the teacher was lower: 12 vats of clear wheat, 26 forints cash, 5 cords of hard firewood, 2 cadastral yokes of arable land, a hop field of two bushels, one third of the grass of the cemetery (two thirds belonged to the priest). Furthermore he was due 45 forints, and chickens and eared maize of the same value as school fee.

The still standing brick church, which is a simple, independent late classicist monument with a simple

tower in front of the façade standing a garden, was built in 1855 when Ferenc Márk was the priest. The church is 23 m long and 9.5 m wide with a single nave and a chancel closed in a semicircle. There were two bells in the tower in 1874, one weighing one and a half quintal, the other one 80 pounds. The smaller one bore the inscription „Ave Maria, gratia plena”. There were two registers of births, marriages and deaths: one was opened in 1790, the other one in 1839. The date 1833 could be read in the stamp of the parish.

A vicarage of a ground plan measuring 19 m x 7.6 m, a closet, and oven and a shed belonged to the church. The church was renovated in 1911 when it also got new furniture. The harmonium a gift by Imre Szabó's widow in 1936 deserves special mentioning. There is no organ in the church. A blue painting covers the wooden ceiling and the gallery, in the middle of which the following inscription can be read:

*"The ceiling takes every prayer
To God in the Heaven
Who prays with grief in the heart
Will find here consolation
And who asks for help or blessing
Will return home as a blessed person."*

Catholic chapel

The small Roman Catholic chapel of Virgin of Seven Pains can be found close to the Calvinist

A katolikus kápolna

A református templom közelében, az utca túloldalán található a Hétfájdalmú Szűz római katolikus kiskápolna. Historia Domusa szerint 1835-ben építették, Borovszky Samu szerint azonban 1861-ben. Az egyszerű, torony nélküli kápolna elkeszett barokk stílusban épült, félköríves szentélyzáródással. Berendezésében egy „*Breidler 1837.*” szignójú, késő barokkos Pieta kép volt.

A Becsky(Kossuth)-kúria

A valószínűleg a 1700-as évekre már álló kúria egy századdal korábbi alapokra épülhetett. Becsky György már az építés idejében is innen keltezte a leveleit, azonban a család levéltári anyagában nem

A Becsky-kúria a XX. század elején

Curia Becsky la începutul secolului al XX-lea
Becsky mansion in the early 20th century

În 1809, parohiei aparțineau următoarele proprietăți:

- În locul numit Komlódi-forduló, două terenuri cu capacitatea de 5 banițe, unul la Komlód-kertalaja, celălalt lângă Kenderes-kert, care au aparținut mereu de aici (1 iugăr de pământ are cca. 4,5 banițe, reprezentând 5754 m²)
- în Középső-forduló, unul de cinci și unul de şase banițe
- în Simai-forduló, trei de cinci și unul de şase banițe
- în Kenderes-kert, unul de trei banițe, unde, după cum reiese și din denumire, a fost semănată cânepă
- în Rét, două fânețe mici

Remunerația preotului a fost în 1874 de 30 de câble de grâu curat, 90 de florini în numerar, 10 stânjeni de lemn de esență tare pentru foc, 18 iugăre și 123 m² de teren arabil, 107 m² teren pentru cânepă și pământul parohiei. Pentru botez, cununie și înmormântare se plătea o taxă separată.

Salariul învățătorului a fost mai mic: 12 câble de grâu curat, 26 de florini în numerar, 5 stânjeni de lemn de esență tare, 2 iugăre de teren arabil și teren pentru cânepă în valoare de 2 banițe, o treime din fânul cimitirului (restul de două treimi era a preotului). Ca taxă de școlarizare, mai prima 45 de florini și tot atâtia pui și știuleți de porumb.

Biserica, monument de arhitectură, utilizată și în zilele noastre, a fost construită din cărămidă în 1855,

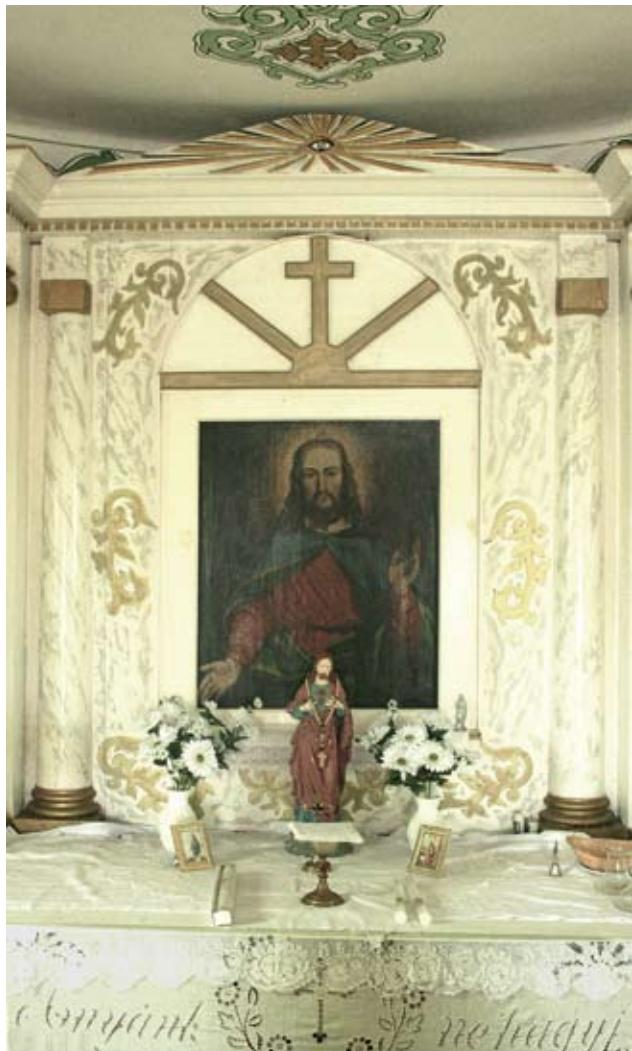
church on the other side of the street. It was built in 1835 according to the Historia Domus and in 1861 according to Samu Borovszky. The simple chapel without a tower was built in a post-baroque style with a semicircular closing. Its furnishing contained a late baroque Pieta picture signed „*Breidler 1837*”.

Becsny (Kossuth) mansion

The mansion probably already existed in the 1700's and it was built over a hundred years older foundations. György Becsny dated his letters from here even when the building had not yet been finished, but no definite construction date can be found in the family archives. A document from 1770 already refers to a fairly large mansion.

The Becsny family belonged in the middle aristocracy of Szatmár. They had estates among others in Zajta, Atya, Kis and Nagyhódos, Odoreu and Bixad. The members of the family actively participated in the public life of the county. Tamás Becsny was represented the county in the diet of 1622. György Becsny II was deputy county head in 1693, György Becsny III filled the same post between 1732 and 1734. László Becsny was chief administrative officer in 1738 and first deputy county head in 1765-66.

The mansion was already possessed by the Kossuth family of Kossut (István Kossuth - who became the largest landowner at that time), and it remained so until 1945.

A kápolna Pietaja
Pietà în capelă
Pieta of the chapel

található konkrét építési dátum. Egy 1770-es irat már elég tekintélyes méretű kúriára enged következtetni.

A Becsky család Szatmár középnemesei közé tartozott. Birtokaik voltak többek között Zajtán, Atyán, Kis- és Nagyhodoson, Udvarin és Bikszádon. A család tagjai tevékenyen részt vettek a vármegye közéletében. Becsky Tamás megyei követ volt az 1622. évi országgyűlésen. Becsky II. György 1693-ban megyei alispán. Becsky III. György ugyanezt a tiszttet 1732–34

A Becsky-kúria az 1990-es éve elején
Curia Becsky la începutul anilor 1990
Becsky mansion in the early 1990's

în timpul preotului Ferenc Márk. Cu un singur turn în fața frontonului, este un edificiu simplu, realizat în stil clasic târziu. Lungimea clădirii este de 23 m, lățimea 9,5 m. Are o singură navă, iar închiderea absidei este semicirculară. În turn a fost așezat în 1874 un clopot de 150 de kg și unul de 80 de funt. Pe cel mic a fost inscripționat textul următor: „*Ave Maria, gratia plena*”. În perioada respectivă biserică avea două matricole, una începută în 1790, iar cealaltă în 1839. Pe sigiliul parohiei este inscripționat anul 1833.

De biserică aparținea o casă parohială cu o suprafață de 19x7,6 m, o cămară, un cupor și un grajd. Lăcașul de cult a fost renovat în 1911, când a fost dotat cu un mobilier nou. Trebuie remarcat armoniul, donația soției lui Imre Szabó. Orgă nu are. Tavanul de lemn și corul sunt vopsite în albastru, iar în mijloc are inscripția:

*"Tavanul urcă toate rugăciunile
La Dumnezeu în cer
Cine vine cu necaz și supărare
Aici găsește alinare
Cine cere ajutor sau har
Se-întoarce acasă cu har."*

Capela catolică

În apropierea bisericii reformate, pe partea cealaltă a străzii, se află capela mică romano-catolică, cu hramul *Sfânta Fecioara Îndurerată*. Conform Historiei

After the nationalisation, it was a primary school until 1970, then House of Council and even later the Lenin Tsz worked in it. The large flood of the Tisza valley in 1970 significantly damaged the building and it had to be evacuated. In 1990, the roof burned down in a conflagration.

The late baroque building standing on the roadside was completed with classicist elements. It has a raised ground floor and a mansard roof. A large estate belonged to it. Local specifics also appear in its architectural elements. Its closest analogue is the Szuhányi mansion in Csenger.

The building was originally covered with shingles, now cogged tiles cover it. Two oval mansard windows can be seen on the western façade and each a broad chimney rise from the ridge of the roof. Garlands of Louis XIV style are placed oblong-shaped panels over the windows with round guilloche ornaments under them. István Feld and Csaba László investigated the walls of the building in 1986 and they differentiated three construction periods.

Initially, an open porch stood in the front. It could be approached on a staircase, which had open-work railings at both ends. The staircase was later demolished and now it can be approached from the two sides where the porch had earlier been closed.

A Becsky-kúria főbejárata
Intrarea principală a curiei Becsky
Main entrance of the Becsky mansion

*Épen maradt kandalló a kúriában
Şemineu original în curie
Preserved mantelpiece in the mansion*

között töltötte be. Becsky László 1738-ban főszolgabíró, 1765–66 között első alispán volt.

A kúria 1893-ban már biztosan a kossuti Kossuth család (Kossuth István – aki a legnagyobb birtokos lett itt ekkor) tulajdonába került. Ók bírták 1945-ig.

Az államosítás után, 1970-ig általános iskola, majd tanács háza, később a Lenin tsz üzemelt benne. Az 1970. évi Tisza-völgyi nagy árvíz jelentősen megrongálta az épületet, melyet azután kiürítettek. 1990-ben a tetőszerkezet egy tűzvészben teljesen leégett.

Az út mentén emelkedő klasszicista elemekkel bővített késő barokk épület magasföldszintes, manzárdtetős kialakítású. Nagy kiterjedésű birtok tartozott hozzá. Építési elemeiben magán viseli a helyi

Domus, a fost construită în 1835, iar după Borovszki Samu în 1861. Capela simplă, fără turn a fost realizată în stil baroc, cu o absidă semicirculară. În interior a avut o reprezentare Pieta realizată în stilul barocului târziu, semnată „Breidler 1837.”.

Curia Becsky(Kossuth)

Curia ridicată în anii 1700 a fost construită pe fundația unei clădiri construite cu un secol mai înainte. Corespondența lui Becsky György a fost datată din acest loc încă din perioada construcției, dar în arhiva familială nu există nici o referire la data exactă a edificării. Un document provenit din 1770 sugerează existența unei curii de dimensiuni destul de impunătoare.

Familia Becsky a făcut parte din nobilimea mijlocie al Sătmăralui, deținând proprietăți la Zajta, Atea, Kissi Nagyhodos, Odoreu și Bixad. Membrii familiei au participat activ la viața publică a comitatului. La Dieta din 1622, Tamás Becsky a fost deputat al comitatului Satu Mare. În 1693, György Becsky II era vice-comite de comitat, iar György Becsky III a îndeplinit această funcție între anii 1732–34. În 1738, László Becsky era primpretor, iar între 1765–66 prim vicecomite.

Cert este că edificiul a intrat în 1893 în posesia familiei Kossuth, mai exact a lui István Kossuth, care a devenit în acea perioadă cel mai mare moșier al localității. Familia a rămas proprietara clădirii până în anul 1945.

Twice two columns with ionic capitals decorate the two sides of the semicircular entrance. The triangular tympanum above the tripartite cornice once held the family coat of arms. Vases with garlands of Louis XIV style decorate the corners of the saddle-roofed front of the porch closed by a Bohemian vault.

First we enter an elliptical central space topped by an oval dome. The rooms start from here in a chain-like pattern. A large room of three windows stands in the symmetry axis with each a square-shaped room on both sides from where we can get back into the hall. The smoke left in two passable flues widened to the shape of a gallery, which gradually narrowed toward the attic. One of them has been rebuilt into a staircase to the attic. In 1961–62, the damaged vaults were reconstructed into flat ceilings and the striped painting of the façade was repainted into a uniform yellow colour. The walls of the rooms were modestly painted, generally in monochrome, although a few rooms were decorated with floral motives. The monument organisation of Guards of Our Heritage prepared the stencils. This organisation continuously reconstructed the mansion from the 90's involving specialists and craftspeople. During this work, young people could get acquainted with old crafts within the frames of youth camps.

Judit Kaló and Lajos Ónodi Szabó prepared the

Népi lakóház
Casă țărănescă
Peasant house

sajátságokat is. Legközelebbi párhuzama a csengeri Szuhányi-kúria.

Az eredetileg zsindellyel fedett épületet mára hódfarkú tetőcserép borítja. Nyugati főhomlokzatán két ovális padlásablak, a tetőgerinc csúcsain egy-egy széles kémény található. Az ablakok feletti részen téglalap alakú tükörben copf füzérek, alatta körös szalagfonatkból álló köténydíszek vannak. 1986-ban Feld István és László Csaba kutatta meg az épület falait három építési periódust különítve el.

Régebben előről nyitott, tornácszerű porticusa volt. Ezt egy lépcsőn lehetett megközelíteni, melynek két végén áttört mellvédrács emelkedett. Mára a feljárót megszüntették, megközelíteni két oldalról lehet, ahol korábban el volt falazva. A félköríves bejáratot kétoldalt két-két karcsú klasszicista ión oszlopfős oszlop díszíti. A háromrésztes párkány fölött található a háromszögű oromzat (timpanon), benne egykoron a családi címer volt. A porticus nyeregtetős oromzatának sarkait copf füzéres vázák díszítik, alatta cseh boltozat.

Belépve az ellipszis alakú központi térbe, fejünk felett ovális kupola emelkedik. A helyiséghoz láncszerűen kapcsolódnak a szobák. A szimmetriatengelyben egy háromablakos nagyterem nyílik, két oldalán egy-egy négyzetes helyiséggel, ahonnan visszajuthatunk az előtérbe. A füst elvezetésére egy-egy járható, folyosószerűvé bővített kürtöt építettek, melyek a padlástérig felfelé fokozatosan szűkülnek; az egyiket mára

După naționalizare și până în 1970, în clădire a funcționat școala generală, mai târziu Sfatul Popular, în final edificiul fiind utilizat de CAP Lenin. În inundația provocată de Tisa în 1970, clădirea a fost puternic afectată și a fost prin urmare evacuată. În 1990 și acoperișul a fost mistuit de un incendiu.

Clădirea amplasată lângă drum a fost construită în stil baroc cu elemente clasice. Are un parter înalt și acoperiș mansardat. Curia nobiliară era parte a unei moșii întinse. Construcția are și unele elemente de inspirație locală, cea mai apropiată analogie fiind curia Szuhányi din Csenger. Clădirea a fost acoperită inițial cu șindrilă, astăzi fiind învelită cu țigle. Pe frontonul principal vestic se pot observa două ferestre de pod, iar pe acoperiș sunt ridicate două hornuri late. Deasupra ferestrelor, într-un chenar dreptunghiular sunt realizate șiruri de ornamente în stil copf, iar sub ele decoruri aplicate sub forma unor împletituri circulare. În 1986, István Feld și Csaba László au efectuat aici cercetări de parament, depistând trei perioade de construcție.

Inițial clădirea era prevăzută cu un portic accesibil printr-o scară, flancată de două balustrade. În zilele noastre, acestea au fost desființate, iar intrarea se face de pe cele două fațade laterale, zidite inițial. Intrarea cu închidere semicirculară este ornamentată cu două coloane cu capitel ionic. Deasupra cornișei formată din trei părți se înalță timpanul triunghiular, în câmpul obiectivului fiind amplasat pe vremuri blazonul

reconstruction plans. The roof, has been completely rebuilt, the walls have been reinforced and renovated. Two major changes were made in the interior. Rooms were made in the attic and the water main, a kitchen and a dining room were installed in the cellar. The purpose of the renovation was to reconstruct the original exterior and enable the cultural and touristic presentation and use of the building.

Places of interest

Carved grave posts still stood in the Calvinist cemetery of the village at the beginning and in the middle of the 20th century. There were more than 250 grave posts, which belonged to 14 types. Twenty-eight of them were decorated. They reminded of boats. The simpler ones marked the name of the deceased, the dates of his/her birth and death and the inscription "Let him rest in peace" was also carved in it. They were 90–180 cm high. They did not mirror the gender and the age of the deceased either in ornaments or in size or quality. The financial situation of the family of the deceased determined the form. A grave verse was engraved in a few posts:

*Faragott tornák
Târnăț sculptat
Carved porch*

padlásfeljáróvá alakították át. 1961–62-ben a leromlott boltozatokat síkmennyezetté alakították át, és kívülről a sávos homlokzatfestést egységes sárga színnre cseréltek. A falak szolid ízléssel voltak festve, többnyire egyszínűre, de néhány szobában virág motívumokkal díszítve. Ezeket a sablonokat az Örökségünk Őrei műemléki szervezet készítette. Ez a szervezet a kilencvenes évektől kezdve – szak- és mesteremberek bevonásával – folyamatosan renoválta a kúriát, amely munkák során ifjúságitáborok keretén belül a fiatalok elsajátíthatták a régi mesterségeket. A felújítási tervezet Kaló Judit és Ónodi Szabó Lajos készítette. Teljesen újjáépítették a tetőszerkezetet, megerősítették és renoválták a falakat. A belső terében két jelentősebb változtatás történt. A padlástérben szobákat, valamint a pincében vizesblokkokat, konyhát, ebédlőt alakítottak ki. A renoválás célja az eredetihez legközelebb álló külső visszaállítása mellett az épület kulturális, turisztikai bemutatása, hasznosítása volt.

További alkotások

A falu református temetőjében még a XX. század elején-közepén is voltak faragott fejfák. Ekkor 14 típushoz sorolható több mint 250 fejfa volt még, melyek közül 28-on látszott díszítés. Alakjukban csónakra emlékeztettetek. Az egyszerűbbeken csak az elhunyt neve, a pontos születési és halálozási dátuma, s „Béke lengjen porai felett” felirat volt bevésve. 90–180 cm magasak voltak. Nem tükröztek sem díszítésben, sem

familiei. Colțurile timpanului sunt decorate cu amfore, ornamentate cu siruri executate în stil copf.

Spațiul eliptic al clădirii este acoperit cu o cupolă ovală. Camerele se leagă de acest spațiu în lanț. Pentru eliminarea fumului au fost ridicate hornuri lărgite ca un corridor, care se îngustează spre pod. Unul dintre ele a fost modificat pentru a servi drept cale de acces spre pod. Boltile ruinate în 1961–62 au fost înlocuite cu tavane, iar culoarea frontonului exterior a fost schimbată în galben. Pereții sunt zugrăviți cu gust, de obicei într-o singură culoare, doar câteva camere fiind ornamentate cu motive florale. Šabloane au fost realizate de asociația patrimonială Örökségünk Őrei (Paznicii Patrimoniului), care a renovat curia începând din anii '90 prin atragerea persoanelor atestate în domeniul și organizând tabere pentru tineri cu scopul deprinderii vechilor meșteșuguri. Planurile renovării au fost elaborate de Judit Kaló și Lajos Ónodi Szabó. Structura acoperișului a fost integral reconstruită, iar pereții au fost întăriți și renovați. În interior au fost efectuate două schimbări importante. În pod au fost realizate camere de mansardă, iar în beci au fost amplasate cisterne cu apă, bucătăria și sala de mese. Scopul renovării a fost aducerea clădirii într-o formă cât mai apropiată de original, și totodată utilizarea sa în scopuri culturale și turistice.

1927

*"When you enter
the grave garden
You will not find
Such a grave in
It. His friend
faced him with
his death with a
cracking gun. Mik
lós Jónás
was my name
I only lived 21 years
Mother, bro
ther, friends
accompany me my
"Levente" companions."*

A régi fahíd szerkezetének maradványa
Rămășitele structurii vechiului pod de lemn
Remains of the structure of the old wooden bridge

Several old, well preserved peasant houses can be found in the settlement, first of all at the southern end of the village. So-called long houses with carved wooden porches supported by columns can be observed at several places. The outbuilding with the summer kitchen, the storage closet, the wood shed and the cart-shed stands at the end of the house. A stall and a sty could be the next buildings while the barn stood somewhat farther. The vegetable garden was generally behind the buildings and a small orchard closed the yard. At a few houses, porches were built to the front of the houses as well and the firewall was covered with planks often decorated with cut-out patterns.

nagyságban vagy minőségen kor- vagy nembeli megkülönböztetést. Kivitelük csupán az elhunyt családjának anyagi helyzetétől függött. Némelyikbe sírverset róttak:

1927.

*„Ember ha jársz
a temető kertbe
Ij sírhalmot itt
nem találysz ben
ne. A barátja
duranó puská
val álította
szembe a halál
lal. Jónás Mik
lós volt a nevem
Csak 21 évet éltem
Anyám testvér
rem barátim
Ki sérjetek Le
vente társaim.”*

A településen több régi, jó állapotba lévő népi lakóházat találhatunk, elsősorban a falu déli végén. Több helyen meglehet figyelni a faragott, oszlopos, fatornácos, úgynevezett hosszúházat. A házak végéhez közvetlenül csatlakozik a melléképület, benne a nyári konyhával, tárolóval, fás színnel, kocsiszínnel. Ehhez pedig istálló és ól csatlakozhat, közelében a góré kap helyet. A konyhakert rendszerint ezek után következik, míg a kis gyümölcsös a kert végében foglal helyet.

Alte valori

În cimitirul reformat al satului existau încă la mijlocul secolului al XX-lea monumente funerare sub formă de stâlpi sculptați. În acea perioadă se mai găseau aproximativ 250 de stâlpi de 14 tipuri, dintre care ornamentele erau vizibile doar pe 28. Forma stâlpilor era asemănătoare unor bârzi. Pe cele mai simple a fost inscripționat doar numele defunctului, data exactă a nașterii și a morții, și propoziția „Béke lengjen porai felett” (Dormi în pace). Înălțimea lor era de 90–180 cm. Ornamentica, mărimea sau calitatea nu reflectau nici o deosebire de sex sau vîrstă. Aspectul lor depindea doar de starea materială a familiei celui trecut în neființă. Pe unele au fost inscripționate și poezii:

1927.

*“Omule dacă umbli
în cimitir
astfel de mormânt
nu găsești în el
moartea m-a pus
în fața puștii
prietenului meu
numele meu a fost
Miklós Jónás
am trăit doar 21 de ani
mamă, frate,
prietenilor
conduceți-mă
camarazilor.*

Generally vine or rose ran over the porch. Colourful flowers accepted the guests along the front of the house and in front of the fence until the entrance.

For centuries, a bridge connected the settlement with Csenger. Its traces, the wooden posts, can still be observed on the bank of the Szamos at a low water table. It was marked in every military survey. We can find data about the crossing from 1495 and 1611 although there was probably only a ferry at that time. A customs house probably stood on the Csenger side. The bridge was rebuilt in 1841 but the 1847 flood and the busy traffic significantly damaged it. A decree limited traffic in 1890. The iron-structure bridge was built in 1892-93. The structure itself was prepared in the Schlick the famous machine factory of the. The bridge had a single opening between its two pillars. It was 111.8 m long. It was so stable that it was hard to brake when it was finally pulled down. Naturally, a bridge-toll had to be paid for crossing.

On October 25, 1944 the bridge was blown up, some say by the Germans, according to others by Hungarian military engineers. A new bridge of two openings was built in its place on the old pillars in 1947. The old bridge was pulled down in 1983 although it would have been suitable for pedestrian crossing. Thus the thousand years old crossing between Csenger and Komlódtótfalu ceased and the new bridge is several kilometres away from the two settlements.

The clear water of the Szamos can offer recreation to the visitors in the forms of swimming and fishing. The village is an excellent starting point for getting acquainted with the Szatmár landscape, the hospitable people, the local dishes and specialities, the architectural monuments. It is also a good base for visiting the settlements of the region. The village offers a possibility for those who intend to have a rest, since it is a calm place close to the nature. The games of the region offer a possibility for the enthusiasts of hunting – after they have obtained the necessary permits. Canoeists are welcome on the Szamos and other rivers. The romantic scenes of the water courses flanked by trees bending over the water are exceptional in Szatmár. Visitors can also walk in the picturesque floodplain forests. To those who prefer a more eventful recreation we can recommend the traditional folk dance circle.

This small village is like a snowdrop, which wakes up from its involuntary and hard hibernation and shows itself in its full pomp. Persistence to life and hope in the future are mirrored in it. It enchants us with its simple shape and fascinating beauty. This long suffering village has all the hope in full revival and development.

Több háznál a tornác a ház frontján is megtalálható, s a tűzfal deszkával fedett. Ezek gyakorta mintakivágásokkal díszítettek. A tornácot előszeretettel futtatják be szőlővel, rózsával. A ház frontján és a kerítés előtt virágok változatos színvilága fogadja a vendéget, mely végig kíséri a járdán a ház bejáratáig.

A települést évszázadok óta híd kötötte össze Csengerrel. Nyomait - a facölöpöket - ma is fellehetjük a Szamos partján alacsony vízállás idején. A katonai felmérések rendre jelezték. Adatokat találunk 1498-ból, 1611-ból az átkelőre, bár ekkor még valószerűleg csak révátkelőhelyek voltak. A csengeri oldalon vámház is állhatott. A hidat 1841-ben újraépítették, azonban az 1847-es árvíz és a nagy átmenő forgalom alaposan megrongálta. A forgalom korlátozására 1890-ben rendeletet hoztak. 1892-93 között építették meg a vasszerkezetű hidat. A szerkezetet az akkoriban híres, pesti székhelyű Schlick gépgyár készítette el. A két pillérre épített egynyílású híd hossza 111,8 méter volt. Minőségét jelzi, hogy végleges lebontásakor a pilléreket alig tudták szétverni. Természetesen az új hídon az átkelésért hídpénzt kellett fizetni.

1944. október 25-én a hidat egyesek szerint a németek, mások szerint magyar utászok felrobbantották. A lerombolt híd helyére 1947-ben egy kétíves új hidat építettek a régi pillérekre. 1983-ban lebontották a régi hidat, mely még személyforgalomra tökéletesen alkalmas lett volna. Csenger és Komlódtótfalu

În localitate există încă multe case tradiționale în stare bună, mai ales spre capătul satului. În mai multe locuri putem observa case lungi, prevăzute cu târnaturi cu stâlpi de lemn sculptat. Anexe sunt legate direct de case: bucătăria de vară, cămara, şopronul pentru lemn, şopronul pentru căruţă. Alături de aceste anexe, curtea gospodăriei este prevăzută cu grajd și cotet, precum și cu un pătul de porumb. Grădina de legume este poziționată de obicei după anexe, iar mica livadă este amplasată în fundul grădinii. Mai multe case au târnăț și pe frontonul dinspre stradă, iar paravanul este acoperit cu scânduri. Acestea sunt deseori ornamentate cu motive decupate. În fața târnățului sunt plantate vii sau trandafiri cătărători. Oaspeții sunt întâmpinați cu straturi de flori în fața casei, lângă gard, dar și de-a lungul trotuarului ce duce până la intrarea în casă.

Satul a fost legat de Csenger printr-un pod ai cărui stâlpi de lemn pot fi zăriți și astăzi, dacă nivelul apei este mai scăzut. Pe hărțile ridicărilor militare a fost semnalat cu regularitate. Date referitoare la acest punct de trecere găsim în 1498 și în 1611, însă presupunem că pe acea vreme a funcționat doar ca un vad. O clădire de vamă putea să existe în partea dinspre Csenger. Podul a fost reconstruit în 1841, însă inundația din 1847 și circulația intensă l-au deteriorat puternic. În 1890 a fost emis și un ordin pentru limitarea circulației. Podul cu structură de fier a fost construit între anii 1892-93. Structura a fost

A Kossuth család sírköve
Monumentul funerar al familiei Kossuth
Tombstone of the Kossuth family

A Becsky-kúria napjainkban
Curia Becsky în zilele noastre
Becsky mansion to date

A kúria udvarán lévő csűr
Șura din curtea curiei
Barn in the yard of the mansion

Ravatalozó
Capela mortuară
Mortuary

évezredes átkelőhely jellege ezzel megszűnt, az új híd kilométerekkel elkerülte a két települést.

Az idelátogató vendégeknek a festői szépségű Szamos kristálytiszta, fürdőzésre, horgászásra alkalmas vize nyújthat kellemes kikapcsolódást. A falu alkalmas arra, hogy a vendég megismerhesse a szatmári tájat, a vendégszerető embereket, a helyi ételeket és sajátosságokat, az építészeti műremeket. Komlódtótfalu első osztályú kiindulópontot biztosít a környék településeinek meglátogatása is. A kikapcsolódni vágyók számára kiváló pihenést biztosít, hiszen a település rendkívül csendes, természetközeli hely. Az előforduló vadászható állomány az idényekben – a megfelelő engedélyek mellett – a hivatás szerelmeinek kínál jó lehetőséget. A Szamos és a többi folyó a kenusokat várja. A behajló fák által szegélyezett vízi utak romantikája egyedülálló Szatmáron. Festői szépségű ártéri erdőkkel ismerkedhet az ide látogató. A mozgalmasabb szórakozásra vágyóknak a községen működő hagyományőrző népi tánckört ajánljuk.

Ez a kis település egy hóvirághoz hasonlatos, mely a kényszerű és nehéz téli álmából felébredve mutatja meg magát teljes pompájában. Tüköröződik benne az élethez való ragaszkodás, a jövő reménye. Egyszerű formájában, de mégis magával ragadó szépségével elvarázsolja az embert. Ennek a sokat szenvedett községnak így minden reménye meglehet a teljes újjáéledésre és a fejlődésre.

confectionată în fabrica de mașini Schlick din Pesta. Podul cu o singură deschidere, aşezat pe doi piloni, a avut o lungime de 111,8 m. Trebuie să remarcăm calitatea execuției, pentru că la demolare pilonii au putut fi distrui doar cu mari eforturi. Desigur, pe podul nou era necesară achitarea taxei de trecere.

În 25 octombrie 1944 podul a fost aruncat în aer, fie de către germani, fie de către maghiari. În locul podului distrus, pe pilonii vechiului obiectiv a fost ridicat unul nou, cu două arcuri, în anul 1947. În 1983 a fost demolat și acest pod, cu toate că mai putea fi utilizat pentru circulația persoanelor. În acest mod, legătura seculară între Csenger și Komlódtótfalu s-a întrerupt, noul pod fiind construit la mai mulți kilometri distanță de cele două așezări.

Vizitatorii comunei se pot relaxa admirând peisajul atractiv al Someșului, înnotând și pescuind în apa curată și limpede a râului. Satul oferă un bun prilej pentru cunoașterea zonei sătmărene, prin ospitalitatea oamenilor, măncărurile și obiceiurile tradiționale, precum și prin monumentele arhitecturale. Komlódtótfalu este locul ideal de pornire pentru a vizita satele din apropiere. Localitatea este liniștită și aproape de natură, oferind o posibilitate de deconectare celor care vor să se odihnească. În sezonul de vânătoare este o atracție și pentru cei care împărtășesc această pasiune. Râul Someș își așteaptă și canotorii. Romantismul traseelor acvatice printre copaci aplecați pe marginea râului este unic în Sătmar. Vizitatorii pot admira

Téglaoszlopos, tornácos lakóház
Casă și târnaț cu stâlpi de cărămidă
Porched house with brick columns

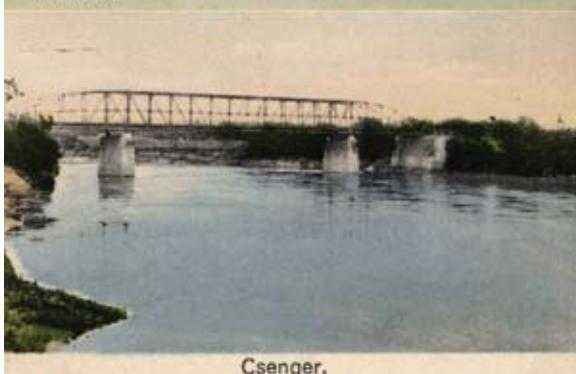
Faragott fejfa mása műköből
Stâlp de căpătâi reproducus din piatră artificială
Imitation of a carved grave post from artificial stone

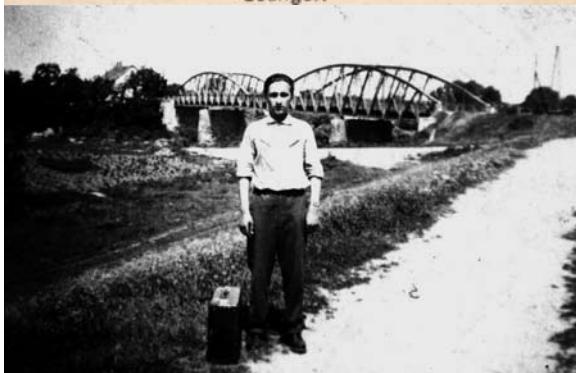
Téglaoszlopos, tornácos lakóház
Casă și târnaț cu stâlpi de cărămidă
Porched house with brick columns

Szamoshíd.

Csenger.

pădurile de luncă de o frumusețe pitorească. Amatorii de distracții mai active sunt invitați la cercul de dans popular din sat.

Acestă mică localitate seamănă unui ghiocel, care își arată frumusețea după o iarnă grea. Reflectă dorința de viață și speranța în viitor. În simplitatea ei, emană o frumusețe atrăgătoare, vrăjind omul. După atâtea suferințe, acest sat poate să creadă în reînnoirea totală și în prosperitate.

Az 1893-as és az 1947-es híd
Podul din 1893 și 1947
Bridges in 1893 and 1947

*Felújított népi lakóház
Casă țărănescă renovată
Reconstructed peasant house*

*Utcarészlet a falu központjában
Stradă din centrul satului
Detail of a street in the centre of the village*

*A faluház
Casă din sat
Village House*

*Szőlőlugasos népi lakóház
Casă țărănescă cu vie
Peasant house with a vine pergola*

*A kápolna előtt található lélekharang
Clopotul din fața capelei
Funeral bell in front of the chapel*

Köszönetnyilvánítás

A terepbejárásokon a Csengeri Múzeum és a Jósa András Múzeum dolgozói: Fábián László, Bocz Péter, Körösfői Zsolt, Pintye Gábor, Tompa György vettek részt. Külön köszönet illeti Szabó Zoltán komlódtótfalusi lakost, aki hathatós és önzetlen segítséget nyújtott, adatot, archív felvételeket szolgáltatott, és részt vett a terepbejárásokon. A Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet munkatársa, Habarics Béla anyagokat bocsátott rendelkezésemre, Inántsy Pap Sándortól természetfotókat kaptam. Köszönet érte mindenkitőjüknek!

A további fotók a szerző felvételei.

Multumiri

La periegheze au participat angajații Muzeului din Csenger și ai Muzeului Jósa András: Fábián László, Bocz Péter, Körösfői Zsolt, Pintye Gábor și Tompa György. Multumiri speciale lui Szabó Zoltán din Komlódtótfalu, care ne-a sprijinit necondiționat, ne-a furnizat documente și fotografii arhive, și a participat la periegheze. Habarics Béla, angajat al Circumscripției pentru Protecția Mediului din Bereg mi-a furnizat date, Inántsy Pap Sándor mi-a oferit fotografii privind aspecte ale naturii. Mulțumiri amândorura. Restul fotografiilor aparțin autorului.

Acknowledgement

László Fábián, Péter Bocz, Zsolt Körösfői, Gábor Pintye and György Tompa from the Csengeri Museum and the Jósa András Museum took part in the field walking. I am especially thankful to Zoltán Szabó inhabitant of Komlódtótfalu who offered effective and generous help, data and archive photos and took part in the field walking. Béla Habarics from the Szatmár.Bereg Landscape Protection Area offered materials and Sándor Inántsy Pap gave us nature photos. I am grateful to both of them. The rest of the photos were made by the author.

Irodalom - Bibiografie - References

„Nagy Atyáinkat is az Attyaik szerzették...” A Szatmári református egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1808/1809, Editiones Archivi Districtus Reformatorum, Transtibiscani XIII. Sajtó alá rendezte Szabadi István. Debrecen 2006.

Az 1970. évi Tiszavölgyi árvíz. A vízügyi dokumentációs és tájékoztató iroda kiadványa. Budapest 1970.

Balogh István: Regeszták Szatmár vármegyei jegyzőkönyvéből 1593 május 1. – 1616. augusztus 6. Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Közleményei. Nyíregyháza 1986.

Bugár-Mészáros Károly: Komlódtótfalu. Becsky-Kossuth-kiskastély 1999. évi helyreállítási üteme. Műemléklap 3. 1999. 8. 8.

Dr. Nagy Sándor: A Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet élővilága, kultúrtörténeti értékei. Természettudományos módszertani füzetek 6. Nyíregyháza 1985.

Fábián László: A régi csengeri fahíd. A nyíregyházi Jósa András Múzeum Évkönyve XLVI. Nyíregyháza 2004. 169–194.

Fényes Elek: Magyarország Geographiai Szótára. Pest 1851.

Kálnási Árpád - Sebestyén Árpád: A csengeri járás földrajzi nevei.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye földrajzi nevei 5. Debrecen 1993.

Kiss Kálmán: Szatmári református egyházmegye története. 1878.

Magyarország kistájainak katasztere I. Szerk. Dr. Marosi Sándor – Dr. Somogyi Sándor. Budapest 1990.

Magyarország vármegyei és városai XV: Szabolcs vármegye. XVI: Szatmár vármegye. Szerk. Borovszky Samu. Budapest 1909.

Maksai Ferenc: A középkori Szatmár megye. Budapest 1940.

Mező András – Németh Péter: Szabolcs-Szatmár megye történeti etimológiai helységnévtára. Nyíregyháza 1972.

Mizser Lajos: Szatmár vármegye Pesty Frigyes 1864–1866. évi helynévtárában. Nyíregyháza 2001.

Molnár Józsefné Csontos Kornélia: Komlódtótfalu (Szatmár vm.) fejfái. Néprajzi Értesítő XXX. Budapest 1938.

Németh Péter: A középkori Szatmár megye települései a XV. század elejéig. Nyíregyháza 2008.

Pesty Frigyes: Magyarország Helynévtára. Budapest 1864.
Szabolcs-Szatmár megye műemlékei I-II. Szerk. Entz Géza. Budapest 1986–1987.
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye monográfiája I. Szerk. Cservesnyák László.
Nyíregyháza 1993.
Szatmáriné Mihucz Ildikó: Szamos menti műemlékek. Tájak – Korok – Múzeumok
Kiskönyvtára 697. Budapest 2001.
Szirmay Antal: Szatmár vármegye fekvése, történetei, és polgári esmérete I-II.
Buda 1809–1810.

